

Satakunnan ammattikorkeakoulu

Mika Pajuniemi

RTE-PROJEKTI – TASA-ARVOISEEN ELÄMÄÄN TIETOYHTEIS-
KUNNASSA

Sosiaali- ja terveysala
Hyvinvointiteknologian koulutusohjelma

2007

RTE-PROJEKTI – TASA-ARVOISEEN ELÄMÄÄN TIETOYHTEISKUN- NASSA

Pajuniemi, Mika
Satakunnan ammattikorkeakoulu
Hyvinvointiteknologian koulutusohjelma
Joulukuu 2007
Sandelin, Sirpa
YKL: 38.6
Sivumäärä: 61 s. +10 liites.

Asiasanat: Tietoyhteiskunta, vertaiskoulutus, syrjäytyminen

Tämän opinnäytetyön tarkoituksena oli tarkastella onko Pirkanmaan Sininauha ry:n Tasa-arvoiseen elämään – projektin (RTE-projekti) toimintamalli toimiva ratkaisu projektin kohderyhmän atk-opetukseen. RTE-projektiin on osallistunut 32 kurssilais- ta. Kyselyillä saatu palaute on ollut erinomaista. Tutkimuksen aineisto perustuu kurs- silaisille tehtyyn kyselyyn ja kurssilaisten ohjaajien sähköpostihaastatteluun.

Kolmivuotinen projekti käynnistyi Raha-automaattiyhdistyksen rahoittamana kesä- kuussa 2005. Projektin avulla koulutetaan erilaisille järjestöille ja yhdistyksille atk- vertaiskouluttajia; koulutuksen kohderyhmänä ovat sosiaalisesti syrjäytyneet ja syr- jäytymisvaarassa olevat henkilöt. Projektin visio "Jokainen tarvitsee atk-perustaidot" tähtää tulevaisuuteen, jossa ihminen ja tietotekniikka kohtaavat niin, että väliinpu- toaminen vähenee ja pysyvä tasa-arvo lisääntyy.

Koulutukseen on osallistunut tietoyhteiskunnasta syrjäytyneitä kurssilaisia. Kurssi- laisille (ja järjestöille) maksuton koulutus on tapahtunut pienryhmässä (maksimi kuu- si henkilöä). Koulutus sisälsi kolme jaksoa. Ensimmäisen jakson (kesto kuusi viik- koa) aikana opeteltiin tietokoneen käytön perustaitoja. Toisella jaksolla (kesto neljä viikkoa) kurssilaiset palasivat takaisin järjestöihinsä ja toimivat vertaiskouluttajina. Kolmannella jaksolla (kesto neljä viikkoa) kerrattiin ja syvennettiin opittua tietoa sekä paneuduttiin vertaiskouluttajakaksolla ilmenneisiin ongelmiin.

Jos halutaan kuvailla toimivaa vertaiskoulutuskonseptia muutamalla avainsanalla, olisi lista seuraavanlainen: ilmainen, rento, ei koulumainen, pienryhmä, vertaistuki, viihtyisä ympäristö, ryhmän mukaan muokattu koulutusohjelma. RTE-projektin käyt- tämä malli on melko helposti monistettavissa käytettäväksi muuallakin, ja sen avulla voidaan edistää syrjäytyneiden osallistumista tietoyhteiskuntaan. Suurimmat tulevai- suuden haasteet ovat ihmisten asenteiden muokkaamisessa. Syrjäytyneiden tulisi asennoitua positiivisemmin tietoyhteiskuntaan ja sisällöntuottajien syrjäytyneihin. Projektissa heräsi myös ajatus mobiililuokkien järjestämisestä tulevaisuudessa. Mo- biililuokkien ideana on, että luokka tulee ihmisten luo.

OPPORTUNITY FOR EQUAL LIFE IN INFORMATION SOCIETY - RTE

Pajuniemi, Mika

Satakunnan ammattikorkeakoulu, Satakunta University of Applied Sciences

Degree Programme in Welfare Technology

December 2007

Sandelin, Sirpa

PLC: 38.6

Number of Pages: 61 p. +4 appendices.

Key Words: Information society, peer learning, social exclusion

The purpose of this study is to find out if the Opportunity for Equal Life projects (RTE-project) pattern is a good way to teach computing skills among drug abusers and mental patients. 32 people have participated in the RTE-project and the feedback has been tremendously encouraging. The material of study is based on questionnaire completed by the participants and e-mail interview made to their tutors.

The vision of the RTE-project was "Everyone needs basic skills in computing". The three-year project started in June 2005 with financial aid from Raha-automaattiyhdistys (Finland's Slot Machine Association, a governmental foundation that supports the work of various health and welfare organizations). The project aim was to give training to members from various organizations and associations, who's aim was to become peer trainers in computing. The target group of the training program were persons who are, or are in danger of becoming socially marginalized.

Participants in the training have included people who are socially excluded from information society. The training was free of charge for the participants (and their organizations). The training took place in small groups of maximum six people, and over three training periods. During the first period the participants spent six weeks learning basic skills in computing. Over the second period of four weeks the participants went back to their home organizations and organized peer training in their local communities. The third period of four weeks was used reviewing and expanding previous knowledge and tackling problems that may have occurred during the peer training period. There were weekly remedial training afternoons and an internal discussion forum where the participants could receive help and support in all computer related problems.

Project showed that a good way of educating excluded people is free for participants, relaxed atmosphere, not school-like, small and integrated groups and peer learning. Projects pattern can be easily copied to help excluded persons to be equal in the information society. The biggest challenges in the future are excluded people's attitudes towards information society and authorities' attitudes towards social exclusion.

The next thing project will experiment is a mobile classroom. Mobile classrooms idea is that classroom will go to the participants.

SISÄLLYS

1	JOHDANTO.....	6
1.1	Tietoyhteiskunta.....	6
1.1.1	Syrjäytyminen tietoyhteiskunnasta	9
1.2	Vertaistuki.....	11
1.2.1	Vertais- ja aikuiskoulutus.....	13
2	TUTKIMUKSIA TIETOYHTEISKUNTAPROJEKTEISTA	14
3	RTE-PROJEKTI.....	18
3.1	Pirkanmaan Sininauha ry.	18
3.2	Tasa-arvoiseen elämään projekti	20
3.2.1	Projektin synty.....	20
3.2.2	Projektin tausta.....	20
3.3	Projektin toiminta	23
3.3.1	Vertaiskouluttajakoulutuksen koulutuskonsepti	24
3.3.2	Vertaiskouluttajakoulutuksen koulutustapahtuma	30
3.3.3	Esimerkkejä vertaiskouluttajien kontakteista.....	31
3.3.4	Projektin nykytilanne ja tulevaisuus	32
4	TUTKIMUSONGELMAT, MENETELMÄT JA AINEISTON KERUU.....	32
4.1	Tutkimusongelmat	32
4.2	Tutkimusmenetelmät ja aineiston keruu	33
5	TUTKIMUSTULOKSET.....	34
5.1	Tietoja kurssilaisista	34
5.1.1	Kurssin järjestelyt.....	35
5.1.2	Kurssimateriaali ja työmuoto	39
5.1.3	Kurssilaiden tietokoneen käyttö nyt ja tulevaisuudessa	43
5.1.4	Vertaiskouluttajakurssin kurssilaiden ohjaajien kysely.....	47
5.2	Pitkäaikaistyöttömien kouluttajakurssin kyselyn tulokset.....	50
6	PROJEKTIN AIKANA HERÄNNEITÄ AJATUKSIA	53
7	JOHTOPÄÄTÖKSET JA KEHITTÄMISHAASTEET	56
7.1	Tutkimuksen reliabiliteetti ja validiteetti.....	56
7.2	Syrjäytyneille sopiva konsepti tietokoneen kohtaamiseen	56
7.3	Edistääkö RTE -projektin kaltainen toiminta syrjäytyneiden sopeutumista tietoyhteiskuntaan?	57
7.4	Voidaanko RTE-projektin toimintamalli monistaa atk-taitojen vertaiskoulutukseen?	57
7.5	Kehityshaasteet ja jatkotoimenpiteet	58
	LÄHTEET	59

LIITTEET

LIITE 1. Tiedote RTE-projektista

LIITE 2. RTE-projektin tuottaman oppaan suunniteltu sisältö

LIITE 3. Kyselylomake vertaiskouluttajakoulutukseen osallistuneille

LIITE 4. Kyselylomake pitkäaikaistyöttömien kouluttajakurssille osallistuneille

1 JOHDANTO

Tasa-arvoiseen elämään -projekti (RTE-projekti) on syrjäytyneiden pysyvää atk-ymmärrystä ja elämänhallintaa tukeva kolmevuotinen hanke, jossa kehitetään valtakunnallisesti koulutus-, ohjaus- ja palvelukäytäntöjä. Projektiin pyritään saamaan koulutettavia henkilöitä kolmannen sektorin toimijoiden kautta ja tavoitteena on, että koulutusohjelman läpikäynyt henkilö pystyy toimimaan vertaiskouluttajana omassa yhdistyksessään tai toimipaikassaan (esim. päiväkeskukset, nettituvat yms.).

Tässä opinnäytetyössä kerrotaan RTE-projektin toteuttamisesta ja projektista tehdystä tutkimuksesta. Olen toiminut projektissa projektityöntekijänä suunnitteluvaiheesta asti. Työtehtäviini on kuulunut atk-vertaiskoulutuksen suunnittelu, organisointi ja toteuttaminen. Olen myös vastannut projektin yhteistyöverkoston kokoamisesta ja ylläpidosta. Pirkanmaan Sininauha ry:n strategiassa monipuolinen projektitoiminta on yksi tärkeimmistä tekijöistä, ja tätä strategiaa RTE-projekti on osaltaan ollut vahvasti toteuttamassa.

1.1 Tietoyhteiskunta

Tietoyhteiskuntakeskustelun alulle panijana pidetään Machulpin ajatusta (1962) tiedosta muiden tuotteiden tavoin tuottavana, jalostettavana, ostettavana ja myytävänä hyödykkeenä. Masuda esitteli vuonna 1971 termin ”johoka shankai”, joka käännettiin englanniksi muotoon ”information society”. Suomessa informaatiosta käytetään oman kielen sanaa tieto, joka on johtanut käsitteen laajempaan ja tarpeelliseen pohdintaan. (Inkinen & Salmi 1996, 99–100.)

Viestintäteknologisten laitteiden kehitys on nostanut tietoyhteiskunnan käsitteen koko kansan tietoon. Tietoyhteiskunnan ohella nyky-yhteiskuntaa on eri asiayhteyksissä kuvattu informaatioyhteiskunnan, tietoperusteisen yhteiskunnan, kokemusyhteiskunnan, vuorovaikutusyhteiskunnan ja mediatyhteiskunnan nimillä (esim. Lemola 2000; Vuorensyrjä & Savolainen 2000).

Himasen (2004) mukaan tietoyhteiskunta tarkoittaa pelkistäen ilmaistuna vuorovaikutukselle perustuvaa luovuuden yhteiskuntaa. Tietoyhteiskunnassa olennaisinta ei ole uusi tekniikka vaan uusi toimintatapa. Hallitus on laatinut Suomeen tietoyhteiskuntastrategian vuosille 2007–2015 ja strategian visioksi on määritelty: ”Hyvä elämä tietoyhteiskunnassa.” Strategian laatiminen on ollut osa hallituksen tietoyhteiskuntaohjelman toteuttamista.

Euroopan yhteisöjen komission tiedonannossa (2003) sanotaan, että tietoyhteiskunta tarjoaa vielä monia hyödyntämättömiä mahdollisuuksia parantaa tuottavuutta ja elämänlaatua. Tiedonannon mukaan mahdollisuudet kasvavat entisestään laajakaistaviestinnän ja monikanavajakelun teknisen kehityksen ansiosta, mikä merkitsee internetin käyttömahdollisuutta pöytätietokoneen lisäksi esimerkiksi digitaalitelevision tai kolmannen sukupolven matkaviestimen kautta. Tämä kehitys luo merkittäviä taloudellisia ja yhteiskunnallisia mahdollisuuksia. Huomioitavaa olisi kuitenkin, että kaikilla ei vielä ole valmiuksia ja resursseja olla osallistua tietoyhteiskuntaan, vaikka he sitä haluaisivatkin. Luonnollisesti löytyy myös paljon ihmisiä, jotka eivät halua olla osallisia teknisessä kehityksessä ja tietoyhteiskunnan etenemisessä.

Suomen evankelis-luterilaisen kirkon määritelmän mukaan tietoyhteiskunnassa tieto ja osaaminen ovat sivistyksen perusta ja keskeinen tuotannontekijä. Tieto- ja viestintätekniikka tukee laajasti yksilöiden, yritysten ja muiden yhteisöjen vuorovaikutusta, tiedon välittämistä ja hyödyntämistä sekä palveluiden tarjoamista ja niiden saavuttamista. (Kirkkohallituksen tietohallinto 2002)

Sisäasiainministeriön julkaisusarjan Kohti tietoyhteiskuntaa – julkisten verkkopalvelujen kehittämisen lähtökohdat (2000) mukaan tietoyhteiskunta voidaan nähdä yhteiskuntana, jossa tieto ja osaaminen ovat sivistyksen perusta ja keskeisin tuotannontekijä. Tieto- ja viestintätekniikka tulisi tukea laajasti yksilöiden, yritysten ja yhteisöjen vuorovaikutusta, tietojen välittämistä ja hyödyntämistä ja palveluiden tarjontaa ja saavutettavuutta. Tietoyhteiskunta on myös ihmisiä ja tietojärjestelmiä yhdistävä vuorovaikutusverkko ihmistä varten ja ihmisen ehdoilla.

Lapin läänin tietoyhteiskuntataitojen edistämisen toimintasuunnitelman mukaan ihmiset tulisi nähdä sisältöjen ja palvelujen käyttäjinä ja tuottajina sekä alueellisina

vaikuttajina. Jotta tämä toteutuisi, kaikilla tulisi olla osallistumisen mahdollisuus eli tietoverkkojen tulee olla kaikkien saatavilla ja kaikilla tulee olla valmius käyttää verkkoja. Käytön täytyy olla mahdollisimman helppoa ja edullista, ja verkkopalvelujen pitää vastata kansalaisten tarpeita, jotta kansalaiset motivoituvat niiden käyttäjiksi. Toimintasuunnitelman mukaan kansalaisen osallistumisen näkökulmasta tietoyhteiskunnan voi jakaa kuvan 1. mukaisesti kolmeen keskeiseen osaan: verkkojen saatavuuteen, verkkosisältöihin ja kansalaistaitoihin.

Kuva 1. Tietoyhteiskunnan keskeiset osa-alueet kansalaisen näkökulmasta. (Lapin läänin tietoyhteiskuntataitojen edistämisen toimintasuunnitelma 2005.)

Tietoyhteiskunta toimii tasa-arvoisesti vain silloin, kun kaikki osa-alueet toteutuvat kunkin yksilön kohdalla.

Kuvassa 2. Inkinen (2002) esittää taulukon, jossa vastaajat vastasivat kysymykseen: ”Mitä tietotekniikka sinulle merkitsee?”. On huolestuttavaa, että uhat ja eriarvoisuudet ovat sijoittuvat taulukossa korkeammalle kuin mahdollisuudet. Asenteiden muuttamiseen tulisi panostaa, jotta tietoyhteiskunta koettaisiin yleisesti mahdollisuutena.

Vastauskategoria	Vastausten määrä	Vastausten osuus (%)
1. Laitteistoja ja niiden käyttöä	231	41
2. Uhkia ja eriarvoisuutta	125	22
3. Taloudellisia mahdollisuuksia	89	16
4. Teknoutopiaa	42	7
5. Yhteiskuntarakenteita	81	14
Yhteensä	568	100

Kuva 2. Tulkinta kysymykseen ”mitä tietoyhteiskunta sinulle merkitsee? (Inkinen, T. 2002, 11.)

1.1.1 Syrjäytyminen tietoyhteiskunnasta

Gallien ja Paugamin (2002) mukaan syrjäytyneinä pidetään henkilöitä, jotka eivät kykene osallistumaan täysipainoisesti talous-, yhteiskunta- ja siviilielämään ja/tai joiden tulot ja muut resurssit (henkilökohtaiset, perheen ja kulttuuriset) ovat niin riittämättömiä, että he eivät kykene nauttimaan elintasosta, jota heitä ympäröivässä yhteiskunnassa pidetään hyväksyttävänä.

Syrjäytyminen on nyky-yhteiskunnassa erittäin vaikea ja keskusteltu ongelma. Mitään lääketä siihen ei ole oikeastaan löydetty. Yksi sosiaali- ja terveysministeriön lähivuosisikymmenen neljästä strategisen linjauksen kohdasta on köyhyyden ja syrjäytymisen vähentäminen. Hyvinvointiyhteiskunnan vastuuna on toisaalta huolehtia siitä, että ihmisillä on kohtuullinen toimeentulo ja että pidetään huolta heistä, jotka ovat syrjäytyneet yhteiskunnasta. (Sosiaali- ja terveysministeriö 2006.)

Internet tuskin on mikään ihmekeino tai ratkaisu syrjäytymiseen, mutta se voi kuitenkin tarjota kontaktimahdollisuuden. Se voi olla jopa alku elämästä uudelleen kiinni saamiselle ja väylä pois syrjäytymisvaarasta.

Medioissa ollaan usein oltu yhtä mieltä siitä, että tietoyhteiskunta olisi levitettävä myös maailman köyhien ja syrjäytyneiden ulottuville, samalla kun maailman köyhyyden poistamisesta ja syrjäytymisen ehkäisystä on tullut muoti-ilmiö. Digitaalinen eriarvoisuus jakaa maailman ihmiset eri kasteihin ja tämä aiheuttaa eripuraa. Tietotekniikan avulla voidaan varmasti tulevaisuudessa helpottaa köyhien ja syrjäytyneiden kouluttamisessa ja vaikkapa terveydenhuollon tiedon jakamisessa. Tietoverkot

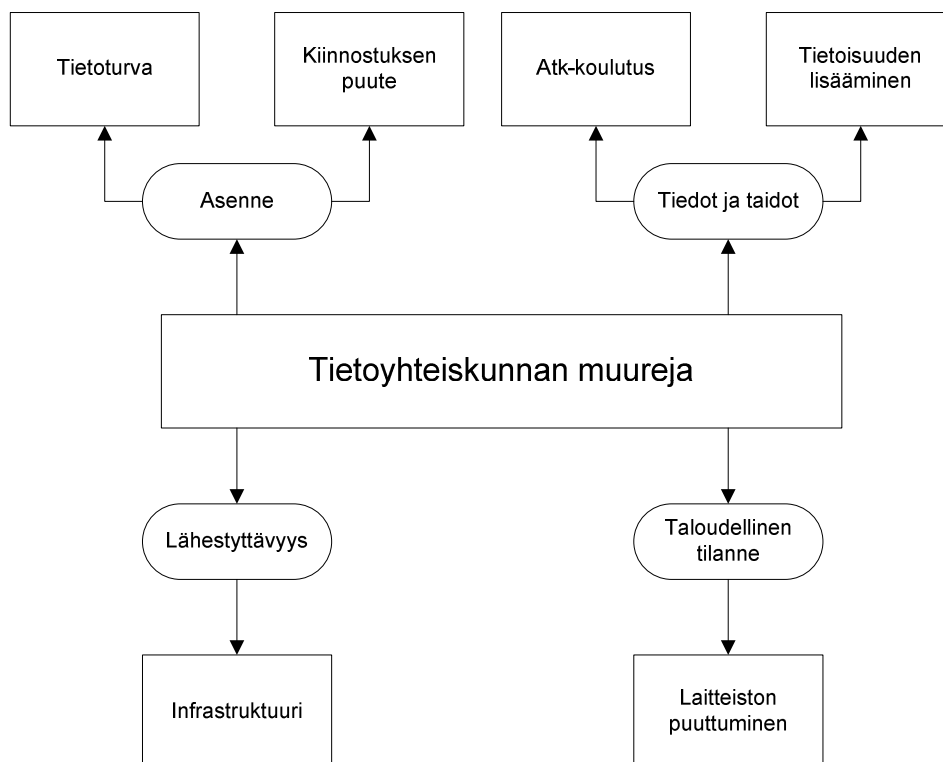
ovat tuoneet mukanaan myös uudenlaisia ilmiöitä kuten digitaalista yhteisöllisyyttä ja digitaalista syrjäytymistä.

Castells (2002) on esittänyt kirjassaan ajatuksen, jossa voi kuulla ihmisen sanovan: ”Miksi en saa olla rauhassa?! En halua olla osa internetiä, teknologista sivilisaatiota tai verkkoyhteiskuntaa! Haluan oman elämäni!” Jos tämä on asenteesi, saat Castellsin mukaan huonoja uutisia. Vaikka välitä verkostoista, ne välittävät sinusta ja sinun on tultava toimeen verkkoyhteiskunnan kanssa. Tietoyhteiskuntaan kuuluminen on siis lähes väistämätöntä.

Pelkkä olemassa oleva tekniikka ei kuitenkaan riitä, vaan kansalaisten on saatava todellisia mahdollisuuksia uuden viestintäteknologian edellyttämien taitojen opiskeluun (Heinonen & Ridell & Sirkkunen 2001, 136). Toisin sanoen tulevaisuudessa atk-taitojen peruskoulutuksen tulisi olla ilmaiseksi jokaisen saatavilla ja mahdollista voi olla, että jokaisella kansalaisella olisi mahdollisuus päästä tietoverkkoihin kotoaan tai mobiililaitteita apuna käyttäen joko ilmaiseksi tai sellaisella kustannuksella, johon kaikilla on varaa.

Myös tietoverkkojen toimintaympäristöjen pitäisi olla käyttäjäystävällisempiä. ELOST-projektin (ELOST A, 2007) tutkimuksen mukaan suurimpia syitä siihen, että syrjäytyneet ja matalan ekonominen statuksen omaavat eivät käytä verkkopalveluita ovatkin epämiellyttävät käyttöliittymät ja rajoitettu pääsy käyttämään yhteyksiä. Kuvassa 3. on esitelty lisää tietoyhteiskunnan esteitä, joita on tullut esiin ELOSTin tutkimuksessa. Näitä ovat lähestyttävyyys, tietoisuus, taloudellinen tilanne ja asenne.

Käyttäjien pitäisi päästä yhä enemmän verkkopalveluiden suunnitteluun mukaan, näin saataisiin palveluista helpommin lähestyttäviä. Ongelmia on myös siinä, miten syrjäytyneet saataisiin opiskelemaan tietoyhteiskuntataitoja. Motivointi on vaikeaa, koska räätälöityjä kursseja ei ole tarjolla. Esimerkiksi tietokoneen ajokorttikurssit ovat suurelle osalle liian vaikeita ja kurssilaisten kanssa käytyjen keskustelujen perusteella niissä opiskellaan paljon heille turhia tietoja ja taitoja. Taloudellinen tilanne vaikuttaa laitteiden hankintaan. Omalla laitteistolla harjoittelu auttaisi varmasti oppimaan atk-käyttötaitoja, verrattuna siihen, että pääsee käyttämään esim. kirjastojen nettivuoroja, jotka ovat usein ajallisesti lyhyitä.

Kuva 3. Tietoyhteiskunnan muureja. (Elost, 2007, modifioinut Pajuniemi, 2007).

1.2 Vertaistuki

Vertaistuki on toimintaa, jossa samassa elämäntilanteessa elävät tai samoja elämäntilanteita läpikäyneet tukevat toisiaan. Elämäkokemuksesta syntyy ryhmässä ainutlaatuinen asiantuntemus, jota ei voi muulla perehtymisellä saavuttaa. Vertaistuki on omaehtoista, yhteisöllistä tukea sellaisten ihmisten välillä, joita yhdistää jokin sosiaalisen tuen tarvetta lisäävä, yhteiskunnan poikkeavaksi määrittelemä yhteys. (Vuorinen & Helasti 1997, 11–12).

Vertaisryhmään hakeudutaan tarkoituksellisesti ja vapaaehtoisesti. Ryhmällä on yhteisesti sovittuja tavoitteita ja toimintamuotoja. Vertaisryhmä toimii usein tietyn, sovitun ajanjakson. (Auvinen 2000, 27.) Ryhmään osallistujilla on halu jakaa kokemuksiaan muiden kanssa ja täällä tavoin pyrkiä keskenään ratkaisemaan tai lieventämään henkilökohtaista elämäntilannetta tai ongelmiaan. (Nylund 1996, 194–195)

Vertaisryhmän ohjaamisesta voi vastata ulkopuolelta nimetty henkilö tai ohjaaja voi valikoitua ryhmän sisältä. Ryhmä voi toimia myös itseohjautuvasti. Ohjaajan tehtävä tulisi kuitenkin aina tulla hoidetuksi, muuten ryhmä on vaarassa hajota tai ainakin muuttua tuloksettomaksi. (Himberg & Jauhiainen 1998, 178–179)

Ohjaajan merkitys korostuu ryhmän käynnistysvaiheessa ja muutostilanteissa. Ohjaajan vastuulla on erityisesti se, että ryhmä toimii asettamiensa tavoitteiden suuntaisesti ja noudattaa laatimiaan sääntöjä. Kun ryhmä on kiinteytynyt ja saavuttanut tietyn luottamuksellisuuden ja turvallisuuden tason, ohjaajan rooli pienenee. Tässä vaiheessa ryhmä on itseohjautuva ja aktiivinen, mihin toiminnassa pyritäänkin. Ryhmäprosessi muodostuu eri vaiheista. Ohjaajan on tiedettävä, missä milloinkin mennään. Hänen tulee ymmärtää jäsenten rooleja ryhmässä ja heidän keskinäistä vuorovaikutustaan. Hänen on otettava oikealla tavalla huomioon sekä vetäytyvät että rohkeat osallistujat. Ohjaajan tehtävänä on luoda turvallinen ilmapiiri, jossa on mahdollisuus ilmaista itseään ja pohtia elämäänsä tarvitsematta pelätä tulevansa loukatuksi. (Suomen Mielenterveysseura 2003, 23)

Habermann (1998) onkin määritellyt vertaisryhmän toiminnassa olevalle ammattilaiselle neljä roolia, jotka ovat: käynnistäjä, välittäjä, konsultti ja asiantuntija. Ammattilaisen tehtävät vertaisryhmässä rajoittuvat usein käytännön järjestelyihin: hän esim. etsii ryhmän kokoontumispaikan ja sopii ajan ja muodostaa jäsenille kuvan siitä, mitä ryhmässä tehdään. Vertaisryhmässä ammattityöntekijän tärkein tavoite on tehdä itsensä tarpeettomaksi. Ammattityöntekijän tehtävä on kuitenkin hyvin tärkeä. Ryhmäläisten on hyvä tietää kenen puoleen kääntyä tarvittaessa. Ammattilainen myös jakaa tietoa vertaistukiryhmän olemassaolosta ja rekrytoi siihen jäseniä. Myös vertaisryhmissä, niin kuin myös muissa ryhmissä käydään läpi samankaltaisia ryhmäprosesseja. Konfliktitilanteissa ulkopuolisen ammattilaisen konsultaatio on usein välttämätöntä ongelmien ratkaisemiseksi. (Lehtinen 1997, 44–45)

1.2.1 Vertais- ja aikuiskoulutus

Vertaiskoulutuksen päämääränä on muutos ja sillä tarkoitetaan sellaisten tiedollisten ja taidollisten raamien saavuttamista, joita on tarkoitus noudattaa yhteisessä toiminnassa. Vertaiskoulutus merkitsee oman tiedon antamista tai jakamista toiselle. Sen pyrkimyksenä on ohjata tai kouluttaa toisia samaan tiedolliseen tai taidolliseen asemaan kuin puhuja itse on. Vertaiskoulutuksella tarkoitetaan niin ikään tiedon saamista, faktatiedon lisäämistä sekä valmiiden, omaan käyttöön tarkoitettujen tietopakettien omaksumista ja pyrkimystä saavuttaa ennalta sovittu päämäärä. Vertaiskoulutus pitää sisällään innostamista. Vertaiskouluttaja, joka järjestää vertaiskoulutuksen, jakaa oppaan kirjoittajien mukaan koulutettaviensa kanssa saman kulttuurisen kokemuksen. Hän pyrkii innostamisen avulla johdattamaan kuulijansa ryhmässä yhteisesti sovittuun päämäärään. Vertaiskoulutukseen osallistuvia yhdistää yleensä jokin asia. (Nuorilta nuorille hanke 2004–2006, 4)

Lapin läänin tietoyhteiskuntataitojen edistämisen toimintasuunnitelman mukaan vertaiskoulutus mahdollistaa tasavertaisen vuorovaikutuksen opettajan ja oppijan välillä. Vertaiskoulutuksella on tärkeä rooli perustaitoja opittaessa. Vertaiskouluttajille tulisi vakinaistaa työpaikat kirjastoihin ja kirjastoautoihin. Vakinaistettua toimintaa tukee vapaaehtoisuuteen perustuva järjestötutortoiminta. (Lapin läänin tietoyhteiskuntataitojen edistämisen toimintasuunnitelma 2005, 3)

Vertaiskoulutus on yksi tehokkaimmiksi koetuista oppimismenetelmistä tietoyhteiskunnan monissa koulutushankkeissa. Sitä on pidetty erityisen onnistuneena tapana opettaa perusvalmiuksia tavallisille kansalaisille. Vertaistuen ansiosta myös naisia on saatu innostumaan uudella tavalla teknologian käytöstä ja sen monista mahdollisuuksista. Käyttäjän tasolta lähtevälle vertaiskoulutukselle – kuten tutoroinnille – on kysyntää, mutta sille on ollut vaikea löytää maksajaa. (Lapin läänin tietoyhteiskuntataitojen edistämisen toimintasuunnitelma 2005, 15)

Opetushallituksen mukaan aikuiskoulutuksen tavoitteena on tukea kansalaisten elinikäistä oppimista sekä kehittää yhteiskunnan eheyttä ja tasa-arvoa. Lisäksi sen tavoitteena on turvata työvoiman saatavuutta ja ammattitaidon kehittämistä ja tukea työllisyysasteen nostamista ja eläkkeelle siirtymisestä johtuvan osaamisvajeen täyttymistä.

Suuri osa aikuiskoulutuksesta toteutuu oppilaitosten ulkopuolella, työpaikoilla tai työnantajien muulla tavoin organisoimana. Kaikki koulutus ei liity suoraan työhön ja ammattitaitoon. Tarjolla on runsaasti mm. vapaan sivistystyön mukaisia kansalaistaitoihin valmentavia ja yhteiskunnallisia opintoja. (Opetushallitus 2006.)

Aikuisoppimisen tulisi lähteä perusymmärryksestä aikuisoppimista kohtaan. Usein kouluttajat osaavat koulutettavan asian sisällön, mutta eivät osaa käyttää tehokkaita koulutusmetodeja (Galbraith D. & Fouch S. 2007, 35.). Tämän vuoksi pyrittiin ottamaan selvää kurssilaisten oppimistyyleistä ja huomioimaan niitä mahdollisimman laajasti.

2 TUTKIMUKSIA TIETOYHTEISKUNTAPROJEKTEISTA

Tietoyhteiskuntainstituutin tuottamassa tutkimuksessa Inkinen ja Kuru (2004) toteavat, että julkisten palvelutarjoajien tulisi pyrkiä edelleen kehittämään palautejärjestelmiään ja verkkopalveluidensa informatiivisuutta. Yli neljännes internetiä käyttävistä vastaajista katsoo mahdollisuutensa verkkopohjaiseen viranomaisasiointiin erittäin tai melko huonoiksi. Valtaosa viranomaismahdollisuutensa huonoksi kokevista vastaajista kokee myös yleiset käyttömahdollisuutensa huonoiksi. Noin 60 prosenttia tutkimuksen vastaajista oli sitä mieltä, että julkisen vallan tulisi aktiivisesti parantaa kansalaisten tietoyhteiskuntataitojen kehittämistä. Jos asia on näin internetiä käyttävien keskuudessa, on silloin valtava tilaus RTE-projektin kaltaisille toimijoille, joissa koulutusta annetaan vieläkin taitamattommille kansalaisille.

Inkisen ja Kurun (2004) mukaan tietotekniikalla nähdään olevan hyvät mahdollisuudet edesauttaa tasa-arvoisen yhteiskunnan kehitystä. Vastaajat arvioivat tietotekniikan mahdollisuudet edesauttaa sukupuolten välistä tasa-arvoa hyviksi. Lähes kolme neljästä vastaajasta pitää tietotekniikan kehittymistä jokaisen suomalaisen olotilaa parantavana asiana. Tätä vasten peilaten tietotekniikkataitojen opiskelu edesauttaa myös syrjäytymisen ehkäisyä ja on tärkeä kansalaistaito myös syrjäytyneiden tai syrjäytymisvaarassa olevien keskuudessa.

Opetusministeriön koulutuksen ja tutkimuksen tietoyhteiskuntaohjelman (Opetusministeriön julkaisuja 2004) mukaan kansalaisten tietotekniikan koulutusta ja tukea tulisi jatkaa kansalaisten tietoyhteiskuntataitojen vahvistamiseksi. Tietotekniikan perustaitojen saavuttamiseksi kansalaisille tarjotaan ohjausta ja neuvontaa. Jatkossa myös kehitetään kansalaisille hyödyllisiä informaatio- ja muita palveluja ja kootaan niitä yhteisiin portaaleihin. Julkaisun mukaan kuntien tulisi varmistaa kansalaisten pääsy tiloihin, joissa on mahdollisuus käyttää tieto- ja viestintätekniikkaa sähköisessä asioinnissa ja omaehtoisessa opiskelussa. Ohjelma kohdistuu kaikkiin koulutuksen ja tutkimuksen alan toimijoihin. Sen lisäksi se koskee laaja-alaisesti kaikkia kansalaisia tietoyhteiskunnan palvelujen käyttäjinä, kuitenkin siinä ei ole tarjottu paljoakaan toimenpiteitä, joilla näitä tavoitteita saataisiin täytetyksi.

Tampereen A-killta toteutti vuosina 2002–2004 RTE-projektin kanssa samankaltaisen projektin, jolla pyrittiin ehkäisemään asiakkaiden tietoyhteiskunnasta syrjäytymistä. Nettiä nääs, tietoa tuville – projekti oli syntynyt samoista tarpeista kuin Sininauha ry:n RTE-projekti. Asiakkaissa oli ihmisiä, jotka olivat kiinnostuneet tietokoneen käytöstä, mutta perinteisiä kurssituksia oli turha ehdottaa. A-killan toimipaikoissa annettiin näille asiakkaille koulutusta. Vaittisen (2005, 62) mukaan, vaikka opetus tuotiin A-killan toimipaikkoihin, joissa koulutettavat ihmiset lähes päivittäin vierailivat, projektissa ei tavoitettu kaikkein syrjäytyneimpiä ihmisiä.

RTE-projekti pyrki viemään tässä suhteessa koulutuksen vielä askeleen pidemmälle ja päätti kokeilla vertaiskouluttajia, jotka pääsevät ”virallista” kouluttajaa helpommin lähelle kaikista syrjäytyneimpiä ihmisiä, koska he usein ovat tai ovat olleet samassa elämäntilanteessa koulutettavan kanssa.

Tampereen tasapainoisen kaupunkistrategian (2001) mukaan tietoyhteiskunta on avoimen ja aktiivisen vuorovaikutuksen yhteiskunta. Strategiassa sanotaan, että on tärkeitä huolehtia siitä, että uusi tekniikka ei johda syrjäytymiseen. Tietoyhteiskunta on oppimisen, osaamisen ja sivistyksen yhteiskunta ja tieto on tärkein syrjäytymisen ehkäisijä, osallisuuden väline ja tuotannon tekijä, ja sen saatavuudesta ja liikkuvuudesta on huolehdittava.

Tampere pyrkii uudistamaan palvelutoimintaansa ja päätöksentekoaan kohti tietoyhteiskunnan mahdollisimman tasa-arvoista palvelumallia. Strategiassa linjataan myös seuraavasti: Osaamisperustan rakentuminen alkaa kodeissa, päiväkodeissa ja peruskouluissa, joissa tärkeätä on yleisten tietoyhteiskunnan taitojen ja valmiuksien oppiminen elämän perustietojen ja – taitojen lisäksi. Yllä mainittujen lisäksi ei kuitenkaan mainita sosiaalisesti syrjäytyneiden sijoittumista koulutusrakenteeseen. Yle uutisoi (11.9.2006), että suomalaisesta aikuisväestöstä lähes neljäsosa eli melkein miljoona ihmistä ei käytä ollenkaan Internetiä. Alle 30-vuotiaista melkein kaikki käyttävät Internetiä, mutta eläkeikäisistä vain 36 prosenttia. Tähän miljoona ihmisen ryhmään kuuluu paljon syrjäytymisen takia tietoyhteiskunnasta ”pudonneita” ihmisiä, heistä puhutaan ja uutisoidaan paljon, mutta harvoin esitetään ratkaisuja. Sininauha ry:n ja A-killan projektin kaltaisilla hankkeilla voitaisiin hakea aktiivisemmin ratkaisuja syrjäytyneiden tietoteknisten taitojen kehittämiseksi.

Opetusministeriön Tietoyhteiskuntataidot kaikille! – hankkeesta (2001) on koottu raportti yhteensä 32 mukana olleen toimijan hanketarinan pohjalta. Raportissa esitellään hankkeessa mukana olevien kansalaisjärjestöjen käsityksiä aktiivisesta kansalaisuudesta tietoyhteiskunnassa. Hankkeen strategian perustavoitteena on suomalaisen tietoteknisen osaamisen edistäminen kaikilla yhteiskunnan alueilla ja sähköisten oppimis- ja toimintaympäristöjen kehittäminen siten, että verkot tarjoaisivat mahdollisimman monipuoliset mahdollisuudet erityisesti oppimiselle ja opetukselle. (Opetusministeriö 2001, 7.)

Tietoyhteiskunta kaikille! -hankkeessa on kiitettävästi otettu huomioon tietoyhteiskunnan kannalta kriittisiä ryhmiä mm. ikääntyvien ja vammaisten järjestöt, tosin rahaa on ollut jaettavissa melko pieni summa (84000 €). Hankeraportin mukaan tietoyhteiskunnassa kansalaisjärjestöjen tehtävänä on tukea kansalaisten tarvitsemia valmiuksia. Nämä valmiudet ovat väline järjestöille turvata toiminta-alueellaan kohde-ryhmälleen yhtäläiset toimimisen ja elämisen mahdollisuudet. Hankkeiden tulokset ovat olleet positiivisia ja yleisesti on toivottu, että myös järjestötoimijat saisivat toimintaansa muutakin kuin projektiluontoista rahoitusta, sillä myös tietoyhteiskuntataitojen oppiminen ja ylläpitäminen on elinikäinen tapahtumasarja.

Oksa ja Turunen (2004) ovat tutkineet miten paikalliset tietoyhteiskuntahankkeet onnistuvat siirtämään omalle alueelleen Oppiva Ylä-Karjala -projektissa luotua toimintamallia. Oppiva Ylä-Karjala oli Nurmeksessa, Juuassa ja Valtimolla vuosina 1998 - 2000 toteutettu tietoyhteiskuntahanke. Sen tavoitteena oli ehkäistä alueen syrjäytymistä, luoda uusia sosiaalisia innovaatioita, parantaa asukkaiden palveluja ja rakentaa kansalaisten paikallinen tietoverkko.

Syrjäytyneetkin tarvitsevat resursseja tietoyhteiskuntaan osallistuakseen, sillä lyhyessäkin ajassa Oppivat seutukunnat onnistuivat tavoittamaan joitakin kansanosia kaikilla paikkakunnilla: verkkoa aktiivisesti käyttävät eläkeläiset kokivat kansalaisverkon tärkeäksi, samoin usealla paikkakunnalla esimerkiksi maanviljelijät tai työttömät. Lopettamisen uhka koettiin kipeimmin siellä, missä paikalliset yhteisöt olivat muutenkin aktiivisessa liikkeessä. Näissä tapauksissa kansalaisverkot ilmeisesti onnistuivat tunnistamaan paikallisen yhteisöllisyyden kehitystarpeita ja tarjosivat osallistumisen välineitä, uusia areenoita, käsitteitä, symboleita ja yhteisiä tavoitteita ja visioita. (Oksa & Turunen 2004, 45.)

Tietoyhteiskuntaprojekteja on toki toteutettu muuallakin kuin Suomessa. Sitran raportissa Nettikioskeja ja laajakaistaa esimerkiksi esitellään Skotlantilaisia projekteja. Skotlannin itsehallinnosta vastaava Scottish Executive lanseerasi syksyllä 2001 Digital Inclusion -nimisen tietoyhteiskuntaohjelman. Hankkeeseen kuuluivat mm. julkisen asiakaspääteverkon luomiseen keskittyvä Public Internet Access Point (PIAP) – hanke ja Digital Communities -hankkeeseen kuuluva, digitaalista syrjäytymistä estävä pilottiprojekti Bellsmyren lähiössä läntisessä Skotlannissa. Hankkeen tuloksena oli paikallisportaali Bellsmyre Communal Portal. Projektin tarkoituksena oli luoda hankkeen nimen mukaisesti ”digitaalisia yhteisöjä” projektialueille. Haettiin kokemuksia siitä, kuinka tietoverkot ja niiden mahdollisesti mukanaan tuoma parantunut elämänlaatu vaikuttavat sellaisiin alueisiin, joita voi luonnehtia joko taantuviksi kaupunkialueiksi tai syrjäisiksi maaseutualueiksi. (Rantanen, 2005)

PIAP synnytti lopulta 780 julkista internet-asiointipistettä. Ne olivat paikkoja, joihin oli sijoitettu yksi tai useampi yhteiskäyttöinen nettipääte. PIAP-pisteet sijaitsivat julkisen ja yksityisen sektorin ylläpitämissä paikoissa, eli kaupoissa, kunnantaloissa, oppilaitoksissa, posteissa, erilaisissa vapaa-ajan tiloissa, pubeissa, hotelleissa, kir-

koissa ja yritysten, kuten kampaamojen, tiloissa. PIAP-projektin todettiin saavuttaneen hyvin kohderyhmänsä eli työttömät, samalla parannettiin myös syrjäseutujen palveluiden tasoa. Ongelmaksi kuitenkin muodostui se, että käyttäjät olivat niitä, joilla jo oli hallussaan tietoyhteiskuntataitoja. Koulutuksellista tulosta ei hankkeessa saavutettu. (Rantanen, 2005, 123–126.)

Digital Communities -hankkeessa tehtiin käyttäjäkyselyihin perustuvaa seurantaa ja arviointia. Koulutusta ja opastusta kaivattiin paljon enemmän kuin sitä koettiin saadun – tosin hankkeen vetäjien mukaan kyse oli paikoin myös viestinnän tehottomuudesta ja siitä, että ihmiset eivät osanneet ottaa asioista selvää. Yhteisön kannalta bellsmyreläiset arvostivat eniten alueensa yleisen tietotekniikkatietämyksen kasvua. (Rantanen 2005, 137–138.)

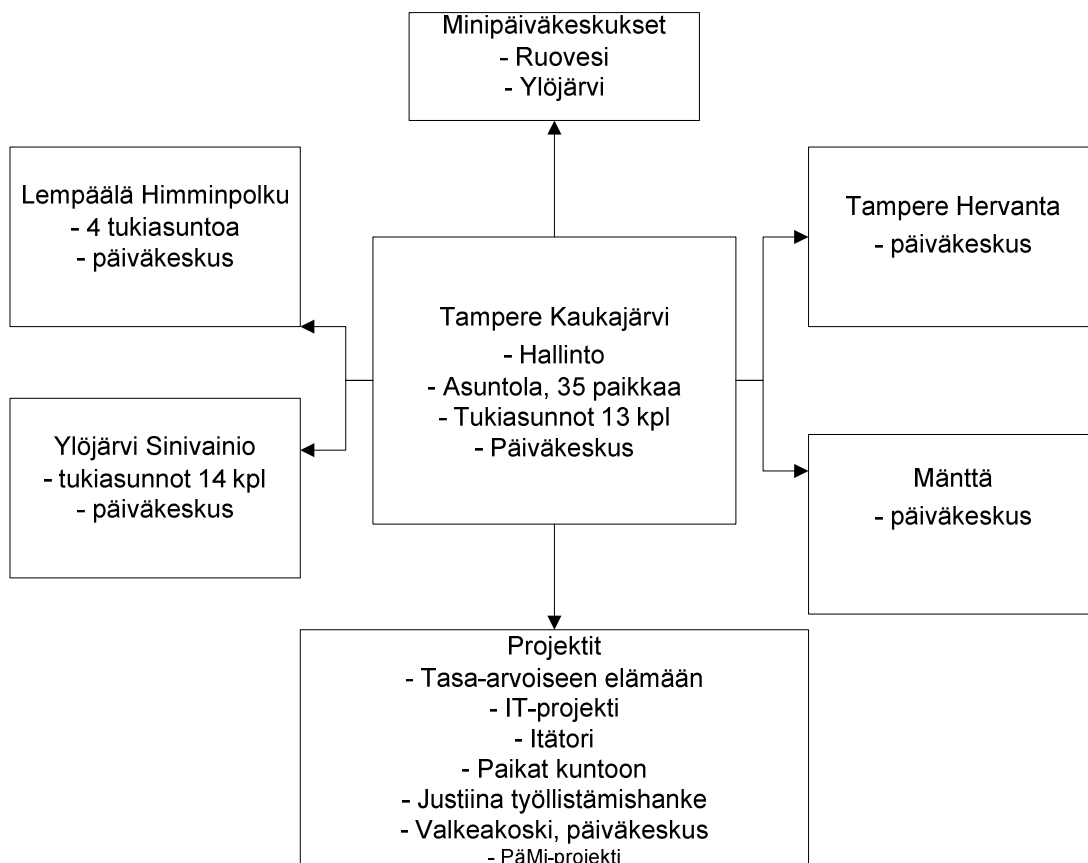
Digital Inclusion -ohjelmaa lähdettiin toteuttamaan kohtuullisen suurilla rahallisilla resursseilla, sillä Scottish Executive käytti 4,3 miljoonaa puntaa Digital Communities – osahankkeeseen. Tällä rahalla tuotiin tietoverkot laitteineen vajaan 4 000 kotitalouteen kahdella alueella. PIAP-hankkeessa käytettiin 4,5 miljoonaa puntaa kokonaan kattavan julkisen asiakaspääteverkon rakentamiseen ja ylläpitoon. (Rantanen, 2005, 121.)

3 RTE-PROJEKTI

3.1 Pirkanmaan Sininauha ry.

Pirkanmaan Sininauha ry. on Tampereella vuonna 1961 perustettu yhdistys. Yhdistys perustettiin nimellä Tampereen Sininauha ry., mutta toiminnan laajennuttua nimi muutettiin vuonna 2002 Pirkanmaan Sininauha ry:ksi. Sääntöjensä mukaan yhdistys työskentelee päihderiippuvuuksista vapaan elämän puolesta kristillisellä arvopohjalla. Tavoitteena on sosiaalisen ja hengellisen yhteyden löytäminen ja keskeisenä toimintaperiaatteena on yhteisöllisyys. Pirkanmaan Sininauha ry:llä on toimintaa Tampereen lisäksi Ylöjärvellä, Lempäälässä, Mäntässä ja Ruovedellä (kuva 4.). Yhdis-

tyksellä on 25 vakinaista työntekijää ja sen liikevaihto on noin 1,5 miljoonaa euroa (v. 2006).

Kuva 4. Pirkanmaan Sininauha ry:n toiminta.

Pirkanmaan Sininauha ry. on Sininauhaliitto ry:n jäsen. Tarkoitustaan Pirkanmaan Sininauha ry. toteuttaa järjestämällä voittoa tuottamatta seuraavia palveluita:

- asumispalvelu-, hoitokoti-, päiväkeskus- ja kuntouttavaa työtoimintaa
- vapaaehtois-, vertaisryhmä- ja toipumisryhmätoimintaa
- terapeuttisia palveluja, sielunhoidollista ohjausta, tukea ja neuvontaa sekä hengellisiä tilaisuuksia
- koulutusta, tiedotusta ja alaansa liittyvää julkaisutoimintaa.

Yllä lueteltujen lisäksi yhdistyksellä on erilaisia projekteja, joita rahoittavat mm. Raha-automaattiyhdistys (RAY) ja Tampereen kaupunkiseudun Työvoima- ja elinkeinokeskus (TE-keskus).

3.2 Tasa-arvoiseen elämään projekti

3.2.1 Projektin synty

Alun perin idea projektiin lähti yhdestä asiakkaastamme, joka asui asumisyksikössämme. Asukas oli innostunut atk-asioista ja innosti myös muita mukaan. Kun huomattiin, että hän onnistui innostamaan muita asukkaita tietokoneen käyttöön, alettiin miettiä vertaistuen käyttöä atk-koulutuksessa. Tämän jälkeen koottiin suunnitteluryhmä, joka koostui Pirkanmaan Sininauhan ry:n, Tampereen ammattikorkeakoulun, eTampereen ja asiakkaidemme edustajista. Suunnitteluryhmä teki alustavan suunnitelman, joka myöhemmin muotoiltiin lopulliseksi hakemukseksi Raha-automaattiyhdistykselle. Projektiin haettiin rahoitusta toukokuussa 2004, Raha-automaattiyhdistys myönsi rahoituksen kolmeksi vuodeksi joulukuussa 2004. Rahoituksen varmistumisen jälkeen projektiin valittiin työntekijät; projektipäällikkö ja kaksi projektityöntekijää, jotka toimivat myös koulutustehtävissä. Projektin apuna toimii ohjausryhmä, jossa on edustajat Pirkanmaan ammattikorkeakoulusta, Muotialan asuin- ja toimintakeskuksesta ja Tampereen kaupunkiseudun Työvoiman palvelukeskuksesta.

3.2.2 Projektin tausta

Suuri osa arkipäivän palveluista hyödyntää tietoverkkoja ja on osittain siirtynyt tietoverkkoihin. Nykyään tietokoneiden ja tietoverkkojen käyttö on jokaisen kansalais-taito. Tietoverkoissa tarjottavat monipuoliset palvelut avaavat uusia mahdollisuuksia esim. harrastaa, keskustella, pitää yhteyttä toisten ihmisten kanssa ja opiskella. Sosiaalisessa syrjäytymisvaarassa olevien ihmisten pitäisi saada oppia tietoverkkojen käyttöä; monesti tietotekniikan käyttömahdollisuuksien ja koulutuksen puute muodostavat kuitenkin esteitä atk-taitojen oppimiselle. Suomessa aikuisväestöstä lähes neljäsosa eli melkein miljoona suomalaista ei käytä ollenkaan internetiä. Tästä huo-

limatta monia julkisia palveluita ollaan yhä voimakkaammin siirtämässä sähköisiin verkkoihin. Kaikilla kansalaisilla tulisi olla mahdollisuus hyödyntää tietoyhteiskunnan palveluita sosiaalisesta ja taloudellisesta asemasta riippumatta.

Tietoyhteiskunnan ydin ei kuitenkaan ole verkkopankissa, verkkoasioinnissa viranomaisen kanssa eikä muissa sinänsä tarpeellisissa arkielämän askareissa. Pirkanmaan Sininauhan ry:n näkemyksen mukaan tietoyhteiskunnan perimmäinen tarkoitus on kansalaisten tasa-arvo, mahdollisuus vaikuttaa omiin ja yhteisiin asioihin. Yhteiskunnan nykyinen nopea, jatkuvasti kiihtyvä kehitys on jakanut yhteiskunnan kahteen ryhmään. Toisessa ryhmässä elämänhallinnan perusedellytykset ovat kunnossa. Toisessa ryhmässä eli projektin kohderyhmällä huono elämäntilanne ja sen tuomat ongelmat lisäävät eriarvoisuutta. Vaikeudet kerrannaisvaikutuksineen vaikuttavat ryhmään kuuluvien ja heidän läheistensä elämänlaatuun negatiivisesti.

RTE-projekti käynnistyi RAY:en rahoittamana kesäkuussa 2005. Projektin avulla pyrittiin kouluttamaan erilaisille järjestöille ja yhdistyksille atk-vertaiskouluttajia, koulutuksen kohderyhmänä olivat sosiaalisesti syrjäytyneet ja syrjäytymisvaarassa olevat henkilöt. Projektin visio *"Jokainen tarvitsee atk-perustaidot"* tähtää tulevaisuuteen, jossa ihminen ja tietotekniikka kohtaavat niin, että väliinputoaminen vähenee ja pysyvä tasa-arvo lisääntyy. Projekti tarvittiin, koska nykyinen toiminta ei onnistu tavoittamaan kaikkia tukea tarvitsevia.

Projektin tavoitteena oli luoda kestäviä yhteisöjä ja käytäntöjä, jotka lisäävät erityis- tukea tarvitsevien henkilöiden pysyvää itsenäisyyttä. Lisäksi toteuttajat vaikuttavat kohderyhmän edustajana kansalliseen politiikkaan niin, että hyviksi todetut käytännöt mahdollistuvat ja ovat tulevaisuudessa pysyvä osa koulutus-, ohjaus- ja palvelujärjestelmiä. Projektin toteuttajat Pirkanmaan Sininauha ry. (hallinnoija) ja projektin yhteistyökumppanit yhdistivät asiantuntemuksensa ja työpanoksensa kohderyhmän pysyvän elämänlaadun parantamiseksi.

Projektihakemuksessa määriteltiin projektin kohderyhmät:

- Primäärikohderyhmänä olivat päihderiippuvaiset, työmarkkinoiden ulkopuolelle joutuneet, syrjäytymisvaarassa olevat ja syrjäytyneet, mielenterveyskun-

toutujat, ylivelkaantuneet sekä asunnottomat. Primäärikohderyhmällä on paljon oppimis- ja motivaatiovaikeuksia, sopeutumisongelmia ja lisäksi usein huonoja kokemuksia koulutuksesta, työelämästä ja viranomaisista.

- Sekundäärikohderyhmänä olivat edellä mainittujen perheet ja Tampereen talousalueen kunnat. Laajasti ajateltuna kohderyhmänä oli koko yhteiskunta syntyvän, monistettavissa olevan käytännön kautta.

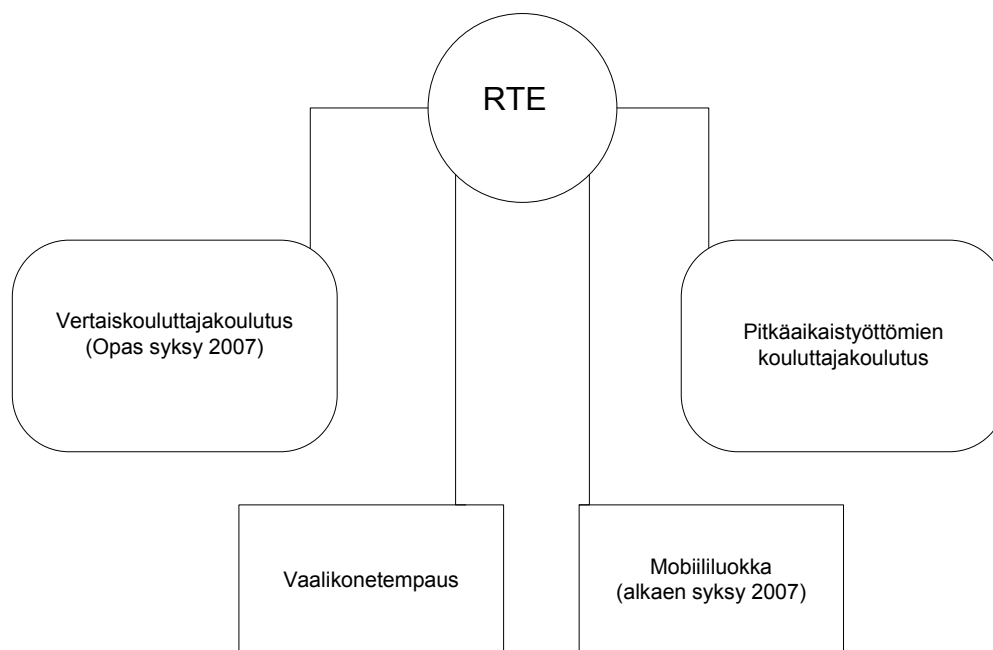
Lapin lääni on ehdottanut erilaisista toimintamalleja tietoyhteiskuntataitojen edistämiseksi. Näitä toimintamalleja ovat (Lapin läänin tietoyhteiskuntataitojen edistämisen toimintasuunnitelma 2005) :

- Vertaiskoulutuksella tasavertaisuutta oppimiseen
- Rääätälöityä oppimista ryhmissä
- Monipuolinen kurssitarjonta verkossa
- Osaavat opettajat, tuetut tutorit
- Koulutussisältöjä sisällöntuottajille
- Tutkintopotkua projekteista
- Opissa kaiken ikää: nuori iäkkään opettajana
- Voimavaroja seutukunnallisesta yhteistyöstä
- Yhteistilat oppimiskeskittyminä ja tietoverkkosolmuina
- Kannettavat ja kiertävät luokat

Ehdotuksista löytyy paljon samoja ajatuksia, joita RTE-projektissakin on ajateltu. Vertaiskouluttajuus on projektin perusidea ja käytäntö kursseilla on ollut, että opetus on ryhmän mukaan rääätälöityä. Projektiin osallistuneet ovat olleet monenikäisiä ja usein on toteutunut kuvio, jossa nuori opettaa vanhempaa kurssilaista.

3.3 Projektin toiminta

Kuvassa 5. on kuvattu RTE-projektin toiminta. Vertaiskouluttajakoulutus on projektihakemuksen mukaista päätoimintaa. Muut kuvassa esiintyvät toiminnot ovat kokeiluja, joita projektin aikana on tehty tai tullaan tekemään.

Kuva 5. RTE-projektin toiminta.

Yhteistyönä ELOST-projektin (e-Government for low socio-economic status groups) suunniteltiin tempaus, jossa tietoyhteiskunnasta syrjäytyneille tai syrjäytymisvaarassa oleville vietiin mm. vaalitietoutta ja tietoa julkisista verkkopalveluista Netti-Nyssen avulla. Pääteemana oli Yleisradion vaalikoneen käyttö, mutta tarvittaessa tempaukseen osallistuneet saivat tietoa ja opastusta myös julkisista verkkopalveluista. Vaalikonetempaus järjestettiin ennen eduskuntavaaleja 2007 kolmessa eri paikassa Tampereella (Nekalassa, Hervannassa ja Kaukajärvellä).

ELOST on monikansallinen, EU-rahoitteinen projekti, joka tutkii miten niitä ihmisiä, jotka eivät syystä tai toisesta käytä tietokonetta ja internetiä, voitaisiin auttaa ja kannustaa kehittämään taitojaan tietoyhteiskunnan kansalaisina. (ELOST B, 2007).

Netti-Nysse on Tampereen kaupunginkirjaston kirkkaankeltainen internet-bussi, jossa opiskellaan perustaitoja ja etsitään tietotekniikasta hyötyä ja iloa ihmisten arkeen. Netti-Nyssen elämäntehtävä on rohkaista ja opastaa ihmisiä tutustumaan tietokonee-

seen ja Internetiin. Se toimii tietoyhteiskunnan ovenavaajana ja etsii uusia malleja ja ratkaisuja tietotekniikan perustaitojen kouluttamiseen. (Netti-Nysse, 2007)

Työvoiman palvelukeskus tilasi RTE-projektilta kursseja, joissa atk-alan pitkäaikaisyöttömille annettiin kouluttajakoulutusta. Koulutuksen tarkoituksena oli antaa kurssilaisille valmiuksia toimia kouluttajina atk-asioissa. Kurssilaiset olivat lähiopetuksessa neljä viikkoa, jonka jälkeen heillä oli viiden viikon harjoittelujakso kouluttajana erilaisissa yhdistyksissä (esim. Muotialan asuin- ja toimintakeskus ry.).

Kurssin lähijakson aiheina opiskeltiin mm. esiintymistaitoja, jännittämisen hallintaa ja opetustaitoja. Lähijaksolla tehtiin myös kurssimateriaaleja, joita kurssilaiset pystyivät käyttämään hyväkseen opetusharjoittelussa. Halusimme kokeilla tämänkaltaista toimintaa, koska pitkäaikaistyöttömistä löytyi paljon atk-alan ammattilaisia ja toisaalta ihmisiä, joilla tietotekniikan opiskelut olivat jääneet kesken. Kurssilaisilla olikin valtava määrä tietoa ja osaamista, mutta sosiaaliset ja työnhakutaidot olivat rajallisia.

3.3.1 Vertaiskouluttajakoulutuksen koulutuskonsepti

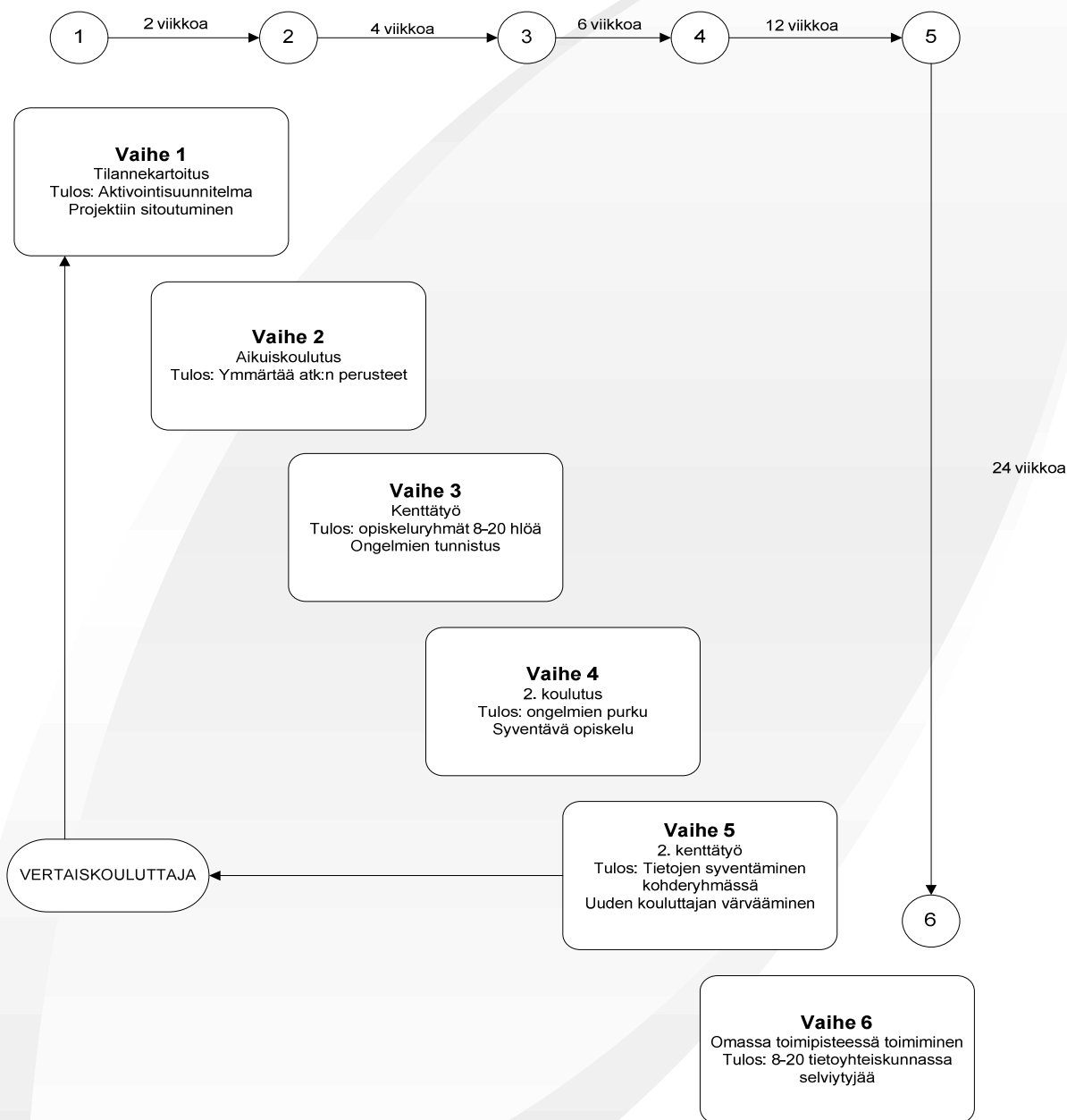
Vertaiskoulutuksen sisältö suunniteltiin yhdessä asiakkaiden kanssa. Koulutukseen kuuluivat seuraavat aihealueet:

- Käyttöjärjestelmän perusteet
- Tekstinkäsittelyn perusteet
- Taulukkolaskennan perusteet
- Internet ja sähköposti –perusteet
- Vertaiskouluttajana toimiminen

Nämä aihealueet pilkottiin pienempiin osiin kurssilaisten toiveiden mukaan. Taulukkolaskentaan kurssilaiset eivät suhtautuneet positiivisesti, joten sen käsittely jäi usein vähäiseksi. Kurssilaiset kokivat taulukkolaskennan liian vaikeaksi ja tarpeettomaksi.

Alkuperäisen suunnitelman mukaan RTE-projektin koulutuskonseptin piti olla kaaviossa 1. kuvatuunlainen kuusivaiheinen prosessi.

VERTAISKOULUTTAJAKOULUTUKSEN KULKU VAIHEITTAIN

Kaavio 1. RTE – projektin suunniteltu koulutuskonsepti.

Vaihe 1

Koulutettaville järjestetään kahden viikon henkilökohtainen tilannekartoitus ja projektin orientoitumisjakso, jossa selvitetään yksilön osaamisen sekä sosiaalinen ja terveydellinen tilanne (terveystarkastus). Orientoitumiskakson pohjalta tehdään tavoitteellinen kuntoutus/aktivointisuunnitelma (n. 12 kk), johon eri yhteistyökumppanit sitoutuvat samanaikaisesti.

Vaihe 2 (vertaiskouluttajakoulutus 4 viikkoa)

Vertaiskouluttajalla on sellaiset tiedot ja taidot, joiden avulla hän pystyy toimimaan vuorovaikutuksessa internetin kanssa ja tuntee tietokoneen laitteistoihin ja ohjelmistoihin liittyviä peruskäsitteet.

Vaihe 3 (kenttätyö 6 viikkoa)

Kurssilainen perustaa harjoitteluryhmän/ryhmät omassa yksikössään. Koulutuksessa päämetodi on "1-to-1" -koulutus eli vierihoito. Kurssilainen kerää aineistoa ongelmatilanteista ja niiden ratkaisusta seuraavalle koulutusjaksolle.

Vaihe 4 (vertaiskouluttajakoulutus 4 viikkoa)

Projektityöntekijät keräävät palautteen 3. vaiheesta. Palautteen perusteella räätälöidään yksilöllinen koulutus. Lisäksi vaiheessa 4 opetellaan käsittelemään tiedostoja ja kansioita sekä käyttämään yksinkertaista tekstinkäsittelyohjelmaa ja sähköpostiohjelmaa.

Vaihe 5 (kenttätyö 12 viikkoa)

Valitaan yhdessä projektityöntekijän kanssa uusi koulutettava vaiheeseen 1. Lisäksi jatketaan oman ryhmän kouluttamista ja toimitaan tukena kaikille halukkaille.

Vaihe 6 (lähikoulutus 1 päivä/viikko)

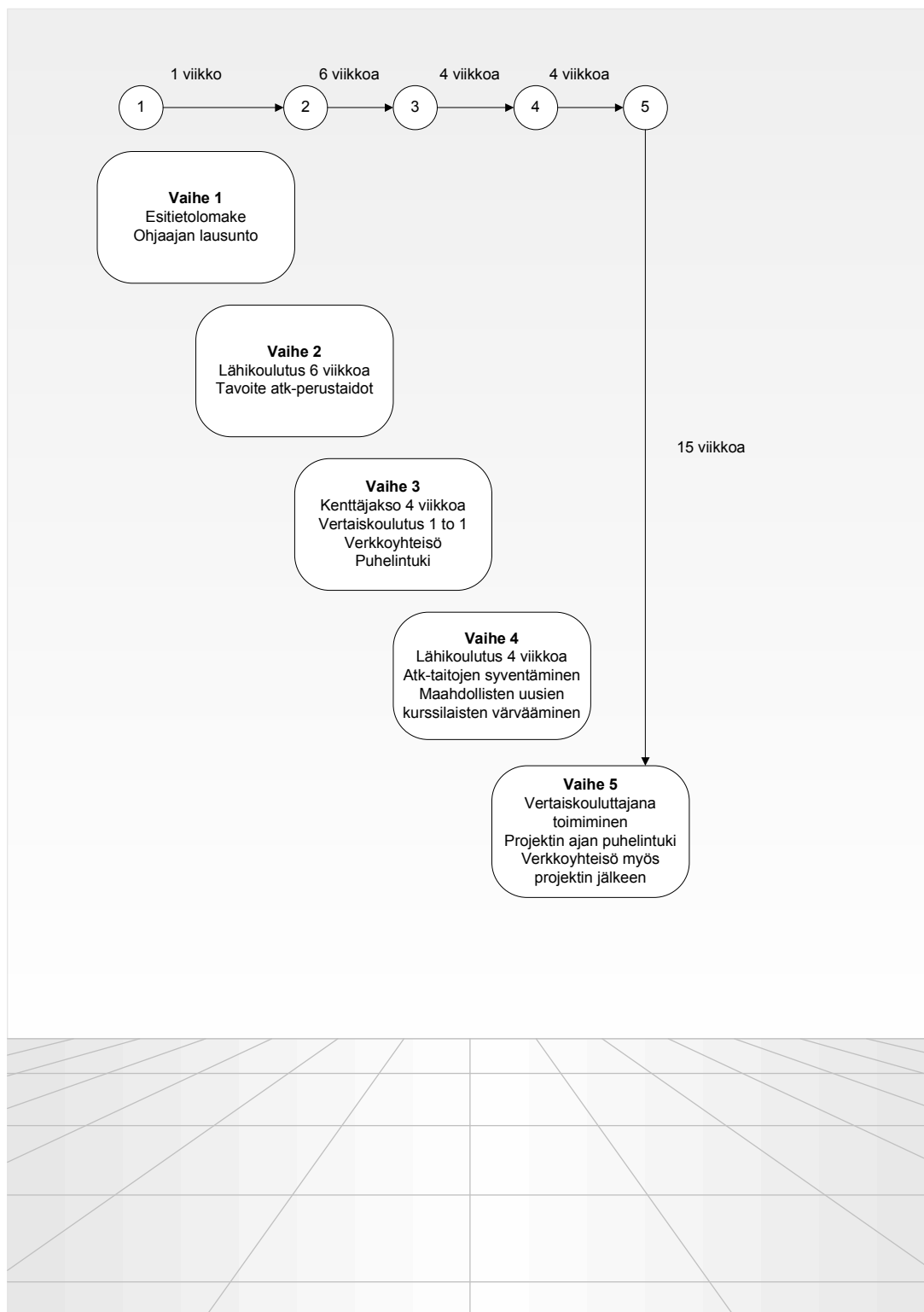
Ongelmien purkaminen tiiviissä vuorovaikutuksessa. Koulutettavilla on koko ajan mahdollisuus puhelintukeen. Lisäksi internetiin perustettava

verkkoyhteisö toimii tukikanavana. Projektityöntekijät ovat tilattavissa henkilökohtaiseksi neuvojaksi aina kun tilanne niin vaatii.

Tämä malli luotiin projektihakemusta tehtäessä. Suunnitteluryhmään kuuluivat projektipäällikkö, Pirkanmaan Sininauha ry:n asumisyksikön asukas sekä päiväkeskustyöntekijä. Aukedustaja otettiin suunnitteluun mukaan, koska haluttiin saada projektin kohderyhmään kuuluvan mielipide ja visio käytettävästä toimintamallista. Projektipäälliköltä löytyi kokemusta atk-opetuksesta kansalaisopistosta, ja päiväkeskustyöntekijä työskenteli päivittäin syrjäytyneiden ihmisten kanssa ja opasti asiakkaita tietokoneen käytössä.

Projektin edetessä suunnitelmat kuitenkin muuttuivat (Kaavio 2.). Projektin ensimmäinen vaihe korvattiin esikyselylomakkeella, jossa pyrittiin kartoittamaan kurssilaisen atk-aidot ennen kurssille tuloa, kyselemällä kurssilaisilta itseltään. Kolmannen sektorin toimijoilla resurssit ovat usein niukat, ja järjestöjen ohjaajilta saatiin palautetta, että heidän aikansa ei riittäisi laajan tilannekartoituksen tekemiseen.

Kurssilaisten sosiaalinen ja terveydellinen tilanne kuitenkin selvitettiin heidän ohjaajiensa kautta eli jokaisen kurssilaisen taustajärjestön edustaja arvio suullisesti kurssilaisen sopivuuden koulutukseen ja mahdolliseksi vertaiskouluttajaksi oman ajankäyttönsä rajoissa. Käytännössä otettiin yhteys yhdistyksiin ja kerrottiin millaisia kurssilaisia halutaan. Yhteydenotto tehtiin ensin tiedotteella (LIITE 1.), joka lähetettiin järjestöihin. Tiedotteen lähettämisen jälkeen tehtiin jonkin ajan kuluttua soittokierros, jossa kysyttiin halukkuutta osallistua projektiin. Selkeästä ohjeistuksesta huolimatta, ei kuitenkaan aina saatu halutun kaltaisia kurssilaisia. Toiveena oli saada ulospäin-suuntautuneita ja atk-asioista kiinnostuneita kurssilaisia. Kaikkien rohkeus ei kuitenkaan ollut sillä tasolla, että he olisivat pystyneet toimimaan vertaiskouluttajina. Jatkossa varsinkin projektin työntekijöiden on syytä lisätä resursseja kurssilaisten valintaprosessiin. Osa järjestöistä suhtautui negatiivisesti asiakkaidensa osallistumiseen. Eräs suuri tamperelainen mielenterveysjärjestö kuvitteli, että heiltä oltiin viemässä heidän asiakkaitaan, vaikka tosiasiassa pyrittiin antamaan heille lisäresursseja ilmaiseksi.

Kaavio 2. RTE – projektin toteutunut koulutuskonsepti

Pilottiryhmästä saatujen kokemusten perusteella vaiheen 2. ensimmäistä koulutusjaksoa pidennettiin neljästä viikosta kuuteen viikkoon. Pilottiryhmästä saatujen kokemusten perusteella kouluttajat vetivät johtopäätöksen, että neljän viikon jaksolla ei

vielä saada alkuperäissuunnitelman mukaisia tavoitteita täytettyä. Neljä viikkoa osoittautui liian lyhyeksi ajaksi atk-perustaitojen ja kouluttajataitojen oppimiseksi.

Vaiheen 3. kenttätöön jaksoa lyhennettiin neljään viikkoon, ja varsinaisesta ryhmän perustamisesta omassa toimipisteessä luovuttiin. Sen sijaan kurssilaisille sopivammaksi tavaksi toimia vertaiskouluttajan todettiin juuri ”1- to-1”- tyyppinen ratkaisu, koska koulutuksien järjestäminen todettiin liian vaikeaksi ja jännittäväksi tilanteeksi useimmille kurssilaisille. Ongelma-aineiston keräämistä varten tehtiin kurssilaisille ns. ongelmalomake, johon he saivat kirjata jaksolla esiintyviä atk-ongelmia ja mahdollisia ratkaisuja. Näitä ongelmia käytiin läpi toisella lähiopetusjaksolla.

Kurssilaisille perustettiin tässä vaiheessa myös oma keskustelufoorumi internetiin, jossa sai käydä myös keskustelua ongelmista. Ongelmiin antoivat apua kurssin kouluttajat tai mahdollisesti muut kurssilaiset. Keskustelufoorumille alettiin kerätä myös vapaaehtoisilta kurssilaisilta tilastointia heidän suorittamistaan opetustilanteista. Foorumi oli ensimmäisestä ryhmästä lähtien käytössä siten, että sinne pääsivät ainoastaan projektin työntekijät ja kaikki kurssin läpikäyneet.

Rheingoldin (1993) mukaan virtuaaliyhteisön perustaminen ei onnistu, ellei tiedä, mitä on tekemässä. Pelkkä keskusteluyhteyden rakentaminen ei riitä, vaan tarvitaan suunnitelma, jossa otetaan kantaa sidosryhmien tavoitteisiin. On ymmärrettävä, kuka on asiakas, ja mitkä ovat heidän tarpeensa. Kun perusta on mietitty, on pohdittava, minkälaista tekniikkaa ja ohjelmistoja käytetään. Projektissa tärkeää oli, että ratkaisu oli ilmainen ja helppokäyttöinen, siksi päädyttiin Google groupsiin. Rheingold sanoo myös, että on mietittävä, tarvitaanko sääntöjä, ja miten niitä sovelletaan. Käytetäänkö keskusteluissa ohjailijaa, koulutetaanko käyttäjiä, miten rakenteita muutetaan käyttäjien toiveiden mukaan, mikä on yhteisön tietorakenne eli mistä aiheista keskustellaan. Kurssilaisten kanssa sovittiin säännöt ja heidät myös koulutettiin käyttämään foorumia

Vaiheeseen 4. suunnitellut opetukset (sähköposti, tekstinkäsittely yms.) käytiin useissa ryhmissä jo ensimmäisessä koulutusvaiheessa läpi ja niitä syvennettiin tässä vaiheessa. Yksilöllisestä koulutuksesta päätettiin luopua ja tilalla käytettiin ensimmäisen koulutusjakson kaltaista lähikoulutusjaksoa ja vertaistukeen perustuvaa pienryhmä-

koulutusta, jonka kesto oli 4 viikkoa. Vaiheen 5. mukaista uusien kurssilaisten ”väräystä” tehtiin koko koulutuksen ajan.

Vaihe 6. toteutui puhelintuen ja verkkoyhteisön kohdalta, jotka molemmat ovat käytössä projektiin loppuun asti kaikilla kurssilaisilla. Projektin työntekijät tekivät myös käyntejä kurssilaisten koteihin sekä yhteisöihin, joissa kurssilaiset toimivat vertaiskouluttajina. Kaiken kaikkiaan koulutus vaihteli paljon eri koulutusryhmien sisällä, koulutuskonsepti toimi kuitenkin Kaaviossa 2 kuvatulla tavalla joka ryhmässä. Projektin aikana järjestettiin myös tukiopetusmahdollisuus sitä halunneille.

3.3.2 Vertaiskouluttajakoulutuksen koulutustapahtuma

Ryhmässä keskusteltiin siitä, miten oppilaat kokivat oppivansa parhaiten. Keskustelujen pohjalta pyrimme opettamaan myös kurssilaille erilaisia metodeja kouluttamiseen ja motivointiin. Koulutushetkestä pyrittiin tekemään mahdollisimman epävirallisia. Kurssisuunnitelmatkin tehtiin joustaviksi, koska ryhmien taitotaso vaihteli paljon. Kurssien erikoislaatuisen koostumuksen (keskusteluissa kävi ilmi, että lähes kaikilla kurssilaisilla oli huonoja kokemuksia auktoriteeteista, huonoja muistoja koulunkäynnistä ja kursseista) vuoksi koulumaisuutta ja kouluttajien auktorimaista asemaa pyrittiin välttämään. Jokainen koulutus aloitettiin projektin tarjoamalla aamupalalla, jonka aikana luotiin luottamusta kouluttajien ja koulutettavien välille. Koulutuksen päivittäinen kesto riippui paljon ryhmästä itsestään, opetettavia asioita käytiin läpi kurssilaisten mielenkiinnon ja vireystilan mukaan. Kurssit toteutettiin pienryhmissä, kurssille mahtui aina kerrallaan kuusi ihmistä ja kouluttajia ryhmällä oli yksi tai kaksi. Kurssilaiset saatiin kursseille Tampereen alueen eri yhdistyksistä siten, että yhdistysten työntekijöitä pyydettiin valitsemaan sopivia kurssilaisia asiakkaistaan. Kriteereinä kurssille pääsemiseksi oli sosiaalisuus, halu toimia vertaiskouluttajana ja oppia käyttämään tietokonetta sekä sitoutuminen pitkään 15 viikon kurssiin.

3.3.3 Esimerkkejä vertaiskouluttajien kontakteista

Kaksi vapaaehtoista kurssilaista piti päiväkirjaa saamistaan vertaiskouluttajakontakteista kurssin aikana ja kurssin jälkeen. Myös kouluttajakoulutuksen saaneet tilastoivat kontaktinsa harjoittelujakson ajalta. Vertaiskouluttajat saivat kurssin jälkeen paljon kontakteja, he tarjosivat apuaan päiväkeskuksessa ja tekivät myös kotikäyntejä. Kouluttajakoulutuksen käyneet tarjosivat apuaan erilaisissa yhdistyksissä. Alla olevaan kuvaan on otettu esimerkkejä projektin foorumilta vertaiskouluttajien kontakteista ja koulutuksen aihealueista. Vertaiskouluttajilla oli raportointijaksolla (9.1.–19.5.2006) yhteensä 96 kontaktia koulutettaviin henkilöihin. Raportointijakson jälkeen raportoijat ovat vielä satunnaisesti lähettäneet raportteja kontakteistaan (esimerkkinä kuvassa 5. vasemmalla).

Kouluttajakoulutuksen käyneet pitkäaikaistyöttömät tilastoivat myös kontaktinsa harjoittelun ajalta. Seitsemän yhteensä kymmenestä kurssilaisesta sai harjoittelupaikan teoriajakson päätteeksi. Kouluttajakoulutuksen käyneiden harjoittelujakson koulutuksissa kävi yhteensä 70 kurssilaista eli keskimäärin 10 koulutettavaa jokaista kouluttajaa kohti.

The screenshot displays the 'RTE-projekti' forum interface. At the top, there's a header with a question mark icon and the title 'RTE-projekti'. Below it, a blue bar indicates 'Viikkoraportointi' (Weekly Reporting) with an 'Options' link. A message count shows '1 message - Collapse all'. The main content area features three report entries, each by user 'J-P' (with a 'View profile' link) and dated May 18, 10:44 am. Each entry lists contact details for a specific period and includes a 'Rate this post' section with five stars.

Report 1 (Left): J-P, View profile, May 18, 10:44 am. Asiakaskontaktit ajalta 2.5.-18.5.2007. 4.5. Verkkopankin käyttö. 7.5. Winampin radioohjelmien etsiminen. 8.5. Verkkopankin käyttö. Reply, Reply to author, Forward, Rate this post: ★★★★★.

Report 2 (Bottom Left): J-P, View profile, May 18, 10:44 am. Asiakaskontaktit ajalta 20.7.-24.7.2007. 20.7. Kuvien skannausta ja polttaminen CD:lle. Kansikuvan teko CD-koteloon. 21.7. Nimilappujen teko. 22.7. Nimilappujen teko. 23.7. Surffailua netissä. 24.7. Tietokonekuorman kantaminen sisään. Reply, Reply to author, Forward, Rate this post: ★★★★★.

Report 3 (Bottom Left): J-P, View profile, May 18, 10:44 am. Asiakaskontaktit ajalta 27.8.-31.8.2007. 27.8. Tulostuksen ottaminen nettisivun "maalatusta" osasta. 28.8. Väripatruunoiden vaihto tulostimeen. 29.8. Kuvien poltto cd:lle ja kannen teko. 30.8. Paikkojen järjestelyä. 31.8. Verkkopankissa asiointi. Reply, Reply to author, Forward, Rate this post: ★★★★★.

Report 4 (Right): J-P, View profile, More options, Apr 7 2006, 12:18 pm. J-P, kontaktit ajalta 3.4. - 7.4.2006. 3.4. 1 kontakti (Koneen asentaminen ja avaamisen ja sulkemisen harjoittelu). 4.4. 2 kontaktia (Koneen avaamisen ja sulkemisen harjoittelu ja internetin käytön opastaminen). 5.4. 1 kontakti (Hiiriharjoittelua, avaamista, sulkemista ja tiedoston tallennusta). 6.4. 1 kontakti (Tulostimen asentelu). 7.4. 1 kontakti (Hakukoneen käyttöä). Reply to author, Forward, Rate this post: ★★★★★.

Report 5 (Bottom Right): Niku, View profile, More options, Apr 10 2006, 9:58 am. Niku, kontaktit ajalta 3.4. - 9.4.2006. 5.4. 1 kontakti (hakukoneen käyttö). 6.4. 1 kontakti (verkkopankki). Reply to author, Forward, Rate this post: ★★★★★.

Kuva 5. Esimerkkejä vertaiskouluttajien kontakteista RTE-projektin foorumilta.

3.3.4 Projektin nykytilanne ja tulevaisuus

RTE-projekti on päättymässä toukokuussa 2008. Projektissa työskentelee (11/2007) kaksi henkilöä ja yksi vapaaehtoistyöntekijä. Projektin aikana on tarkoitus vielä kokeilla mobiililuokkaa.

RTE-projekti on hakenut Raha-automaattiyhdistykseltä lisärahoitusta. Tarkoituksena olisi vakiinnuttaa toiminta Tampereella ja lähikunnissa. Projektin toimintamalli pyritään myös jalkauttamaan muualle Suomeen. Tavoitteena on, että toiminta käynnistettäisiin v. 2009-2012 8-12 paikkakunnalla, joissa on paljon järjestötoimintaa ja tiloja koulutukselle. Projektissa on aloitettu oppaan laatiminen (LIITE 2.) vertaiskouluttajakoulutuksen järjestämisestä, jotta mahdolliset jatko projektit saataisiin käynnistettyä mahdollisimman helposti. Oppaasta löytyy myös tukea ongelmatilanteisiin ja vinkkejä opiskelutilanteiden ja viihtyisien kurssitilojen järjestämiseksi.

4 TUTKIMUSONGELMAT, MENETELMÄT JA AINEISTON KE- RUU

4.1 Tutkimusongelmat

Tutkimuksen tarkoituksena oli selvittää vertaiskoulutuksen toimivuus atk-opetuksessa projektin kohderyhmässä. Tutkimuksen avulla pyrittiin myös selvittämään onko kohderyhmässä mahdollista luoda sellaista toimintamallia atk-taitojen vertaiskoulutukseen, jota voitaisiin monistaa Suomessa ja mahdollisesti jatkossa myös EU:n tasolla. Tutkimuksella haettiin vastausta seuraaviin tutkimusongelmiin:

- I.** Millainen konsepti tietokoneen kohtaamisessa toimii projektin kohderyhmälle?
- II.** Voidaanko kohderyhmän sopeutumista tietoyhteiskuntaan edistää RTE -projektin kaltaisella toiminnalla?
- III.** Voidaanko projektin kohderyhmälle luoda monistettava toimintamalli atk-taitojen vertaiskoulutukseen?

4.2 Tutkimusmenetelmät ja aineiston keruu

Tutkimuksessa käytettiin sekä kvantitatiivista että kvalitatiivista metodologiaa. Kvantitatiivinen aineisto saatiin kurssilaisille tehdystä kyselystä (LIITE 3.). Täydentävää tietoa saatiin laadullisilla keinoilla eli sähköpostihaastatteluilla kurssilaisten ohjaajille. Näin tehtiin, jotta kvantitatiivisessa tutkimuksessa mahdollisesti piiloon jäävät vaikutukset saataisiin esiin. Vaikka eri tutkimusmenetelmiä yhdistettiin, tutkimusjoukot olivat erilliset (Eskola & Suoranta 2000, 70-72). Kvalitatiivisessa tutkimuksessa kohdejoukko valitaan tarkoituksenmukaisesti eikä satunnaisotoksena. (Hirsijärvi, Remes & Sajavaara 2004 152-155).

Tutkimusmenetelmänä käytetään kyselyä, jonka etuna on, että sen avulla voidaan kerätä laaja tutkimusaineisto, kysely voidaan myös käsitellä suhteellisen nopeasti ja säästää aikaa (Hirsijärvi ym. 1997. 191). Tutkimuksessa otettiin huomioon kaikki projektissa opiskelleet, joten kysymyksessä on kokonaistutkimus (Uusitalo 1991, 71-72). Kyselyyn päädyttiin, koska haastatteluista ei arveltu saatavan tarpeeksi todennukaista aineistoa, koska tutkija ja tutkittavat viettivät paljon aikaa yhdessä projektin aikana. Tämän takia pelättiin, että haastatteluissa ei saataisi kritiikkiä esiin.

Tutkimusta voidaan pitää myös arviointitutkimuksena, sillä arvioinnilla tarkoitetaan toimintaa, jolla selvitetään asian tai toiminnon merkitystä, hyödyllisyyttä tai arvoa. (Hildén ym. 2001, 126).

Robson (73, 2001) esittelee joukon kysymyksiä, joita voidaan esittää arviointitutkimusta tehtäessä. Projektiimme ja tähän tutkimukseen sopivat seuraavat kysymykset:

- Saavuttaako se päämääränsä?
- Mitkä ovat sen vaikutukset?
- Tulisiko sen jatkua?
- Kuinka sitä voidaan parantaa?

Kyselyn tarkoituksena on nimenomaan arvioida onko toimintamalli oikea kohde-ryhmän atk-taitojen parantamiseen ja toisaalta analyysin avulla on tarkoitus löytää parannusehdotuksia toimintamalliin.

Varsinaisen kyselyn lisäksi analysoitiin asiakkaille tehtyä esitietolomaketta sekä Google-groups internet-keskustelu ympäristöä, jonne perustettiin oma keskustelufoorumi ainoastaan kurssilaisten ja projektin työntekijöiden käyttöön. Tulkinassa hyödynnetään myös tutkijan havainnointia sekä kurssilaisten ohjaajien arviointia. Kursivoidut tekstit ovat suoria lainauksia kurssilaisten ja ohjaajien antamasta palautteesta.

Projektin kohderyhmään liittyy eettisiä ongelmia, jotka on otettava tutkimuksen suunnittelussa huomioon. Kurssilaiset eivät yleensä pitäneet heistä yleisesti käytettävistä nimityksistä, joihin liittyi sana ongelmainen (esim. päihde- tai mielenterveysongelmainen) tai syrjäytynyt. Tutkimuksessa kaikilla tutkittavilla on oikeus pysyä nimettömänä, eli heillä on oikeus vaatia, että heidän identiteettinsä ei ole tunnistettavissa. (Soininen 1995. 129).

Kaikille kyselyyn osallistuneille selitettiin saatekirjeen lisäksi kyselyn tarkoitus. Yleisen eettisen periaatteen mukaan arviointia ei tule tehdä tai siihen ei tarvitse osallistua tilanteessa, jossa henkilö ei tiedä olevansa arvioinnin kohteena tai ei halua sellaiseen osallistua (Robson 2001, 51).

5 TUTKIMUSTULOKSET

5.1 Tietoja kurssilaisista

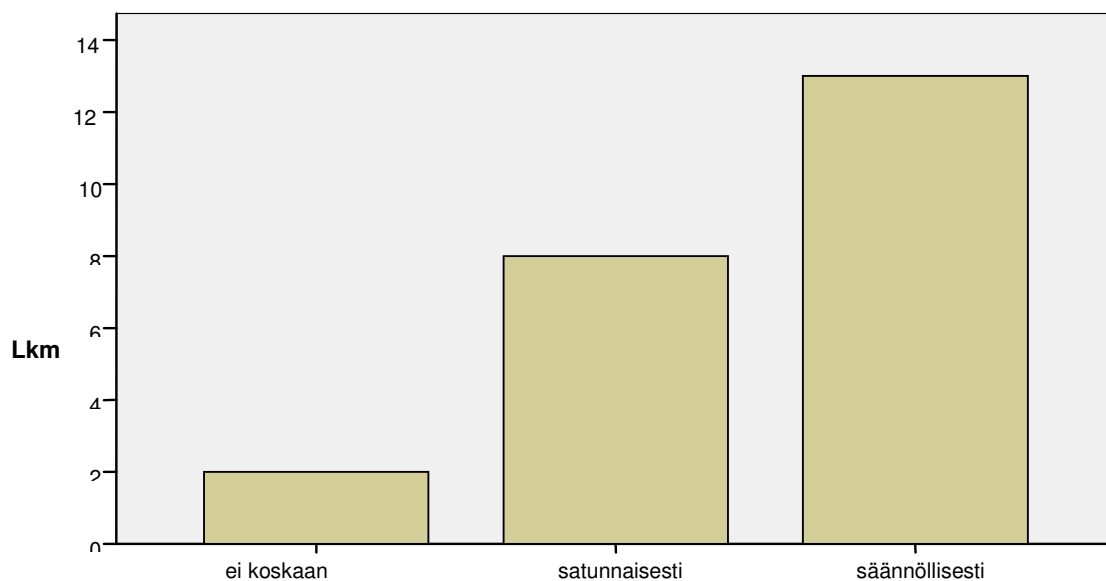
Analysoinnissa perehdytään tarkemmin vertaiskouluttajakoulutuksen kyselyyn, koska se oli projektin pääasiallinen toimintatapa. Vastaajien keski-ikä oli 45,6 vuotta ja vastaajista 63% oli miehiä ja 37% naisia. Kyselyn analyysissä käytettiin SPSS-tilasto-ohjelmaa. SPSS (Statistical Package for Social Sciensis)-ohjelmisto on suunniteltu nimenomaan kvantitatiivisen analyysin analysointiin. (Metsämuuronen 2003, 408). Kurssilaiset palauttivat yhteensä 32 lomaketta (vastausprosentti 80). Kysely jaettiin kurssilaisille kurssin päättyessä. Yksi kurssilaisista ei suostunut täyttämään lomaketta, loput vastaamatta jättäneet lopettivat kurssin kesken. Keskeyttämisten syyt olivat:

- Työpaikan saaminen 2 kpl
- Terveydelliset syyt 2 kpl
- Opiskelupaikan saaminen 1 kpl
- Päähteet 1 kpl
- Ei kokenut kurssia itselleen sopivaksi 1 kpl

Kursseja aloitettaessa kuviteltiin keskeyttämisprosentin paljon suuremmaksi ja suurimmaksi syyksi olimme arvelleet päähteiden käyttöä, kohderyhmästä ja kokemuksamme johtuen.

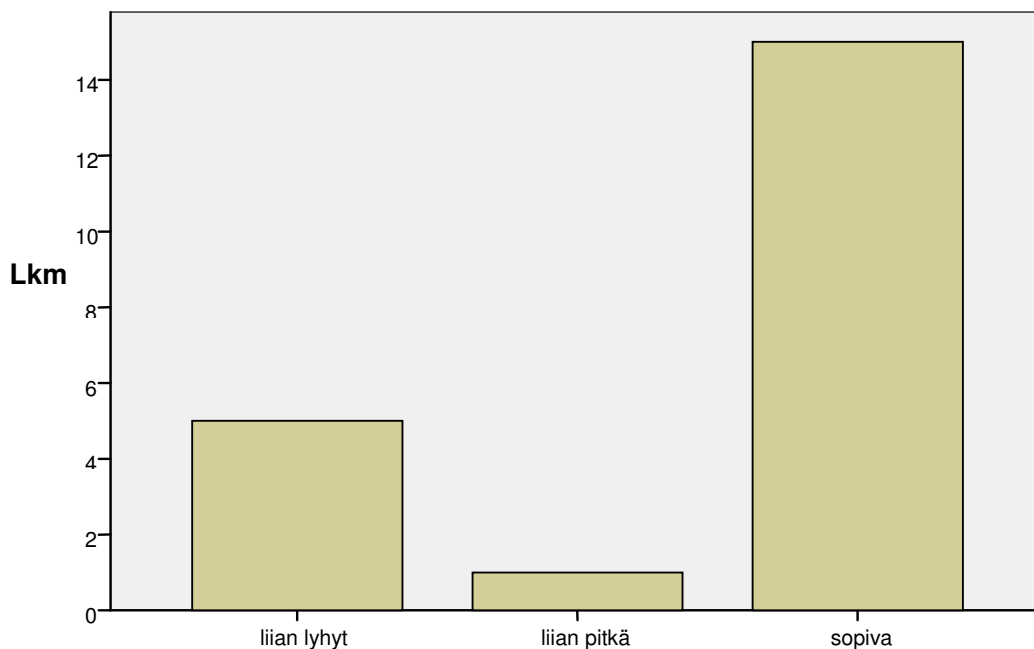
5.1.1 Kurssin järjestelyt

Kaikki kurssilaiset olivat saaneet tiedon kurssista työvoiman palvelukeskuksesta tai yhdistyksestä, joissa olivat aktiivisina toimijoina. Kursseja ei mainostettu suoraan potentiaalisille kurssilaisille vaan yhdistysten palkatulle henkilökunnalle. Ongelmaksi muodostui se, että usein kurssilaiset eivät suostuneet tulemaan toimipaikastaan kurssille yksin. Näin ollen jouduimme välillä ottamaan yhdestä järjestöstä monta kurssilaista kerralla. Moni kurssilaisista oli käyttänyt tietokonetta jo kurssille tultuaan (kuvio 1.), yleensä heillä oli kuitenkin käytön aikana ollut joku opastaja neuvo-massa koneen käyttöä.

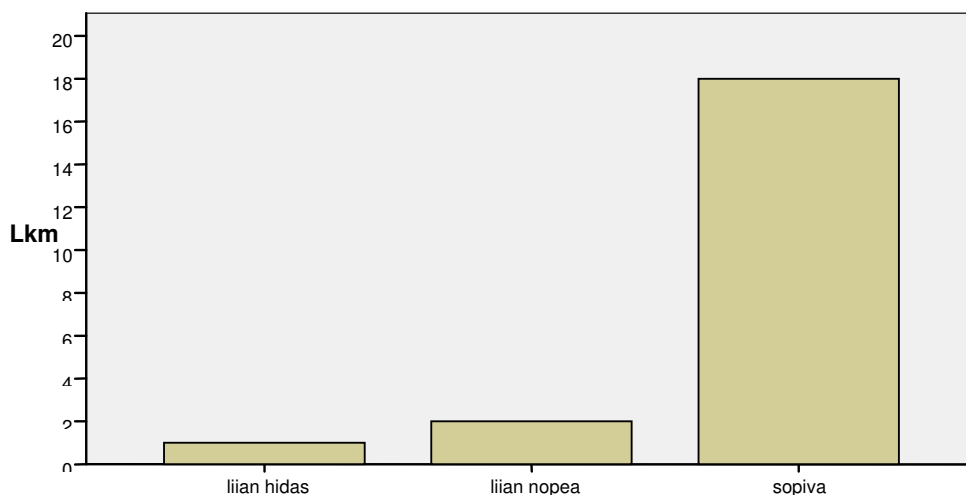
Kuvio 1. Kurssilaisten tietokoneen käyttö

Useimmat kurssin käyneet olivat sitä mieltä, että kurssi oli pituudeltaan (Kuvio 2.) sopiva (65,2%). Ne jotka olivat hitaimpia oppimaan, olisivat halunneet kurssin kestävän pidempään (21,7%) ja kokeneimmat käyttäjät kokivat kurssin liian pitkäksi (4,3%).

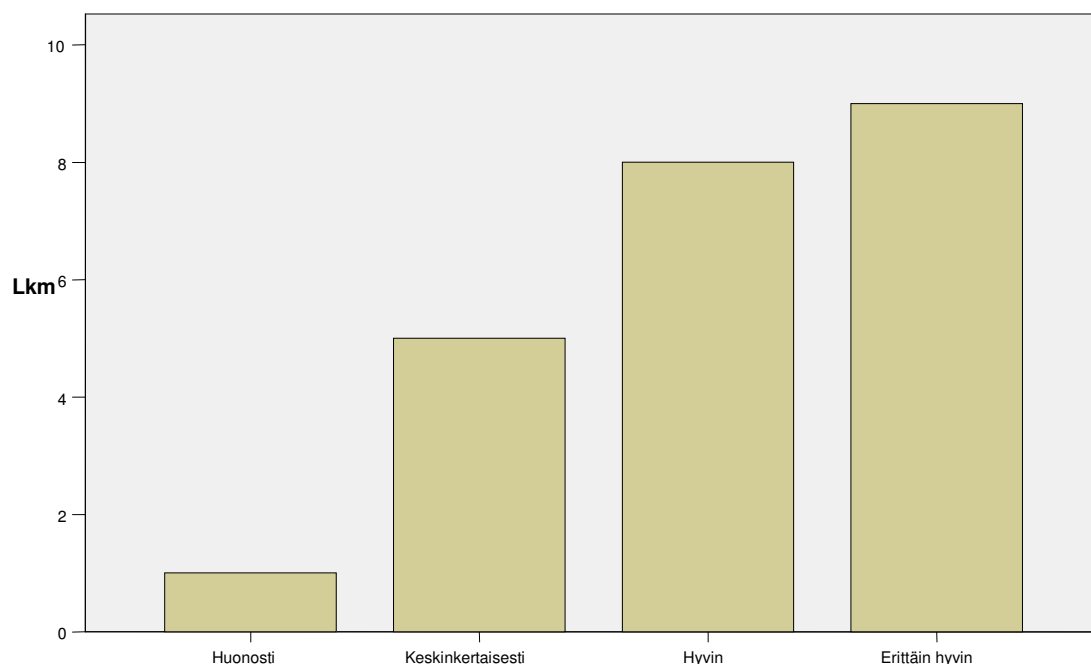
Kuvio 2. Kurssin pituus

Myös opetustahti (Kuvio 3.) oli valtaosan (78,3%) mielestä sopiva. Kurssilaisilla oli kokemusta aiemmistakin kursseista. Useat olivat yrittäneet suorittaa atk-ajokorttia, mutta olivat kokeneet koulutuksen liian nopeaksi ja vaativaksi. Myös Netti-Nyssen kursseilta oli samansuuntaista kokemusta. Tämän vuoksi koulutuksemme olikin suhteellisen hidastahtista.

Kuvio 3. Kurssin opetustahti

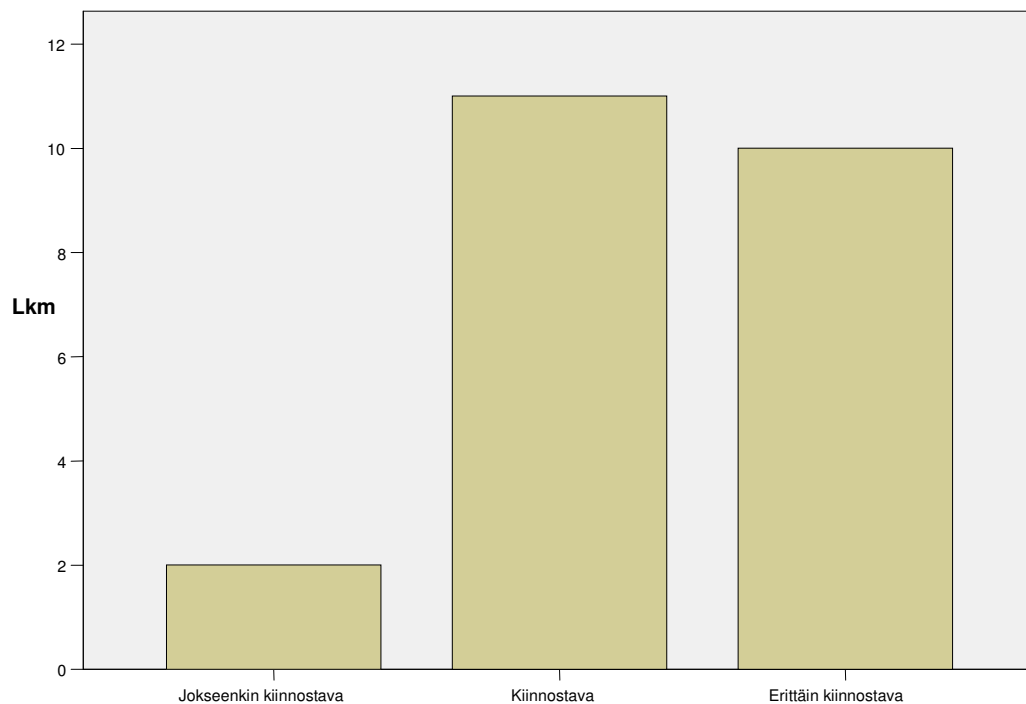
Kurssi vastasi suurimaksi osaksi osallistujien odotuksia (Kuvio 4.) hyvin tai erittäin hyvin (73,9%). Vastaaja, joka vastasi kursin vastanneen hänen odotuksiaan huonosti, oli lisännyt avoimeen vastauskenttään, että kurssi oli hänen kohdallaan ylittänyt kaikki odotukset. Kurssilaisten odotuksiin vaikutti varmasti se, että useilla heistä oli aiempaa tietotekniikan kurssikokemusta. Näiden kokemusten negatiivisuus vaikutti siihen, että projektimme integroidut kurssit tuntuivat kurssilaisten mielestä sopivammilta kuin valmiiksi suunnitellut, tiukkaa opetusohjelmaa noudattavat kurssit.

Kuvio 4. Kurssilaisten odotukset kurssista

Kurssin sisältö pyrittiin aluksi rakentamaan pelkästään kouluttajien mielikuvien mukaan, mutta nopeasti kurssilaiset otettiin kuitenkin suunnitteluun mukaan. Osaksi varmasti tästä johtuen kurssilaiset kokivat sisällön kiinnostavaksi (47,8%) tai erittäin kiinnostavaksi (Kuvio 5.). Kurssilaiset mainitsivat, että olisivat halunneet opetella tekstinkäsittelyä enemmän, lisäopetusta olisi haluttu myös atk-sanastosta. Useilla kursseilla käydään paljon läpi asioita, joita ihmiset eivät välttämättä tarvitse. Esimerkiksi taulukkolaskennasta emme opettaneet monimutkaisia kaavoja yms. Kurssilaiset kokivatkin, että erilaiset listat ja yksinkertainen budjetin laadinta tuntuivat hyviltä ja käytännöllisiltä taidoilta. Kurssilaiset olivat kiitollisia jo siitä, että heille oli järjestetty oma räätälöity kurssi:

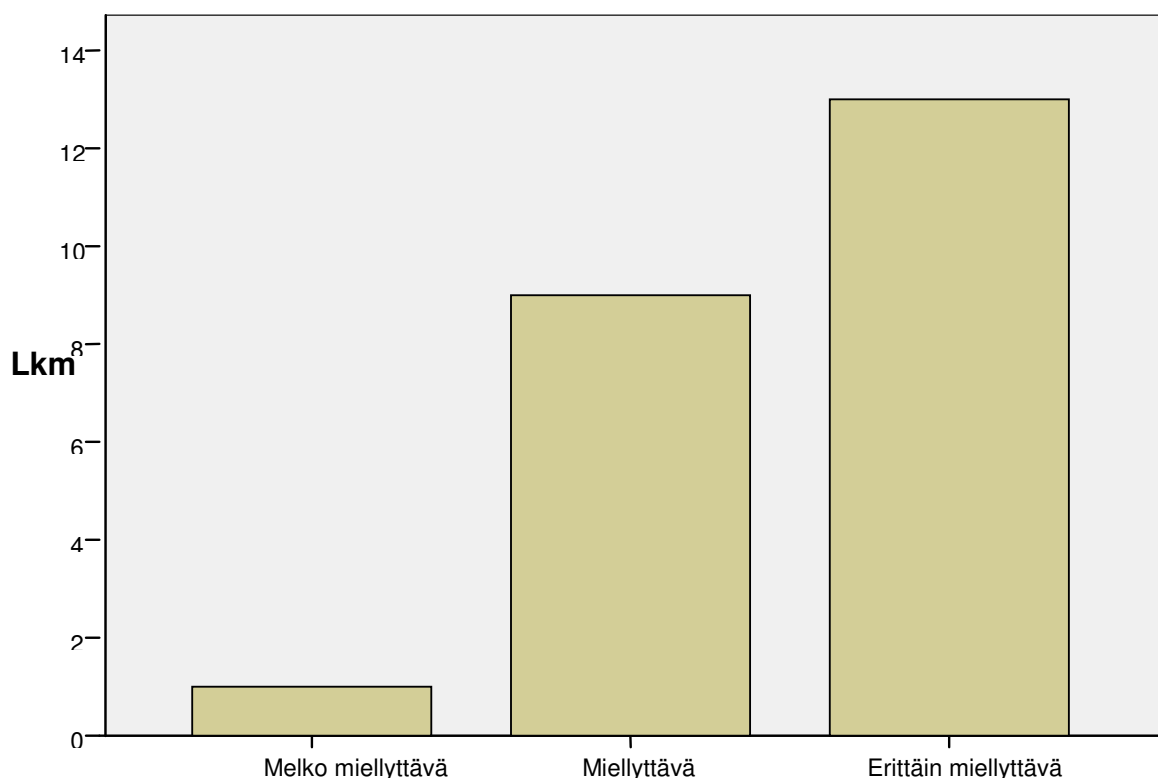
”Kiitokset mahdollisuudesta saada atk-opetusta. Vastaavaa koulutusta ei meille ole muualla. Vaikka puhunkin omasta puolestani, niin huhut kertovat kyllä samaa tämän koulutuksen tärkeydestä ja käyttökelpoisuudesta.”

Kuvio 5. Kurssisisällön kiinnostavuus

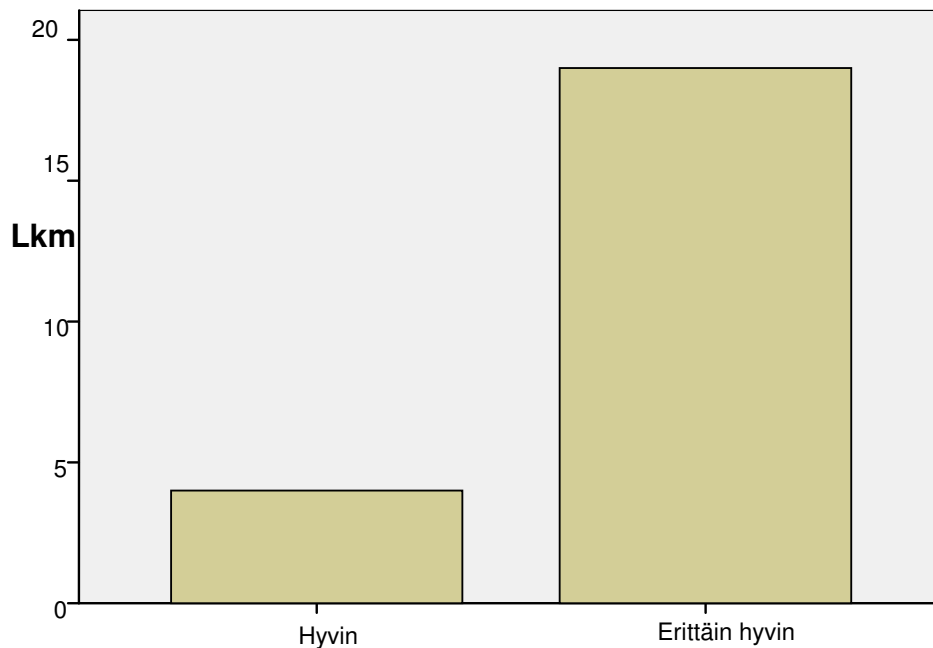
5.1.2 Kurssimateriaali ja työmuoto

Opiskeluryhmissä oli paljon eritasoisia ja oppimiskyvyiltään erilaisia opiskelijoita. Tämän vuoksi opetustilanteiden miellyttävyyteen pyrittiin panostamaan paljon. Vastaajien mukaan tässä onnistuttiin (Kuvio 6.), sillä suuri osa oli tyytyväisiä ja piti tilanteita erittäin miellyttävinä tai miellyttävinä (yhtensä 95,6%). Myös kurssin ilmapii-
ri-
stä saatiin samansuuntaisia vastauksia, koulumaisuuden välttäminen oli kurssilaisten mieleen.

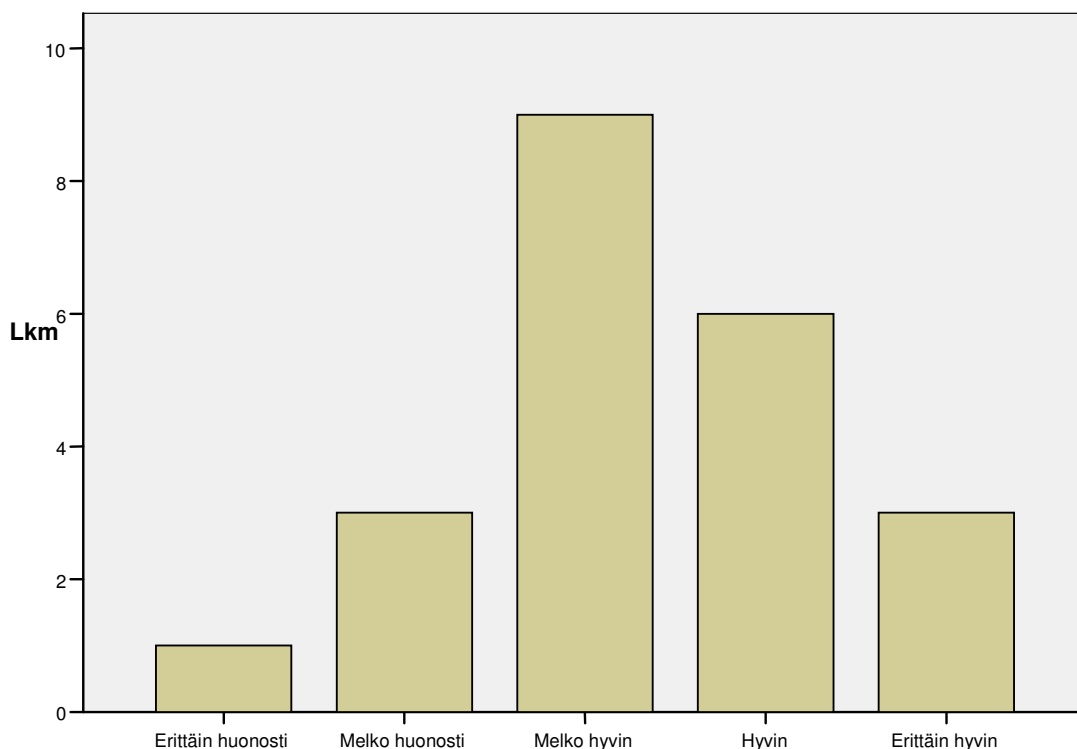
Kuvio 6. Opetustilanteet kurssilaisten kokemina

Opiskelukokemukseen liittyy kiinteästi myös ryhmän koostumus ja opetustilanteet. Tässä tapauksessa ryhmien koko oli enimmillään kuusi henkilöä ja poissaolojen satuesssa, opetimme joskus yhtä tai kahtakin ihmistä kerrallaan. Kurssilaiset kokivat pienryhmäopetuksen (Kuvio 7.) hyväksi asiaksi ja olivat vahvasti sitä mieltä, että kurssilla käytetty pienryhmä- ja vertaiskoulutusmetodi sopii hyvin atk-opetuksen järjestämiseen. Kaikki vertaiskouluttajakurssin käyneet olivat tätä mieltä. 95,7% oli sitä mieltä, että opetustilanteet ryhmissä olivat miellyttäviä tai erittäin miellyttäviä. Jokaisen kurssipäivän aloitus projektin tarjoamalla aamupalalla oli kurssilaisten mukaan hyvä alku kurssipäivälle. Aamupalalla keskusteltiin päivän ohjelmasta ja kurssilaisten toiveista. Usein aamupalahetkellä oli myös sosiaalinen tilaus, sillä se toimi kurssin edetessä eräänlaisena vertaistukiryhmänä koulutuksen sisällä.

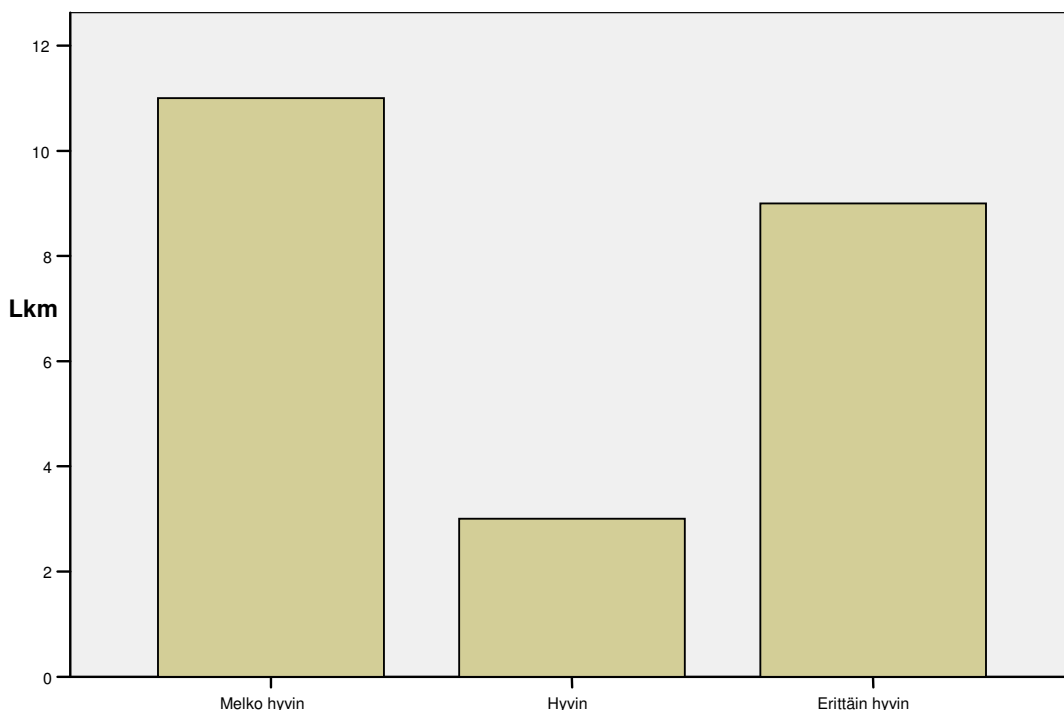
Kuvio 7. Pienryhmäkoulutuksen sopivuus atk-opetuksessa

Kysymyksessä vertaiskouluttajavalmiuksista (Kuvio 8.) tuli kyselyssä eniten hajontaa. Kaikki kurssilaiset eivät kokeneet saaneensa valmiuksia vertaiskouluttajuuteen. 56,4% vastaajista koki saaneensa korkeintaan melko hyvin valmiuksia toimia vertaiskouluttajatehtävissä, 43,6% koki saaneensa valmiuksia hyvin tai melko hyvin. Tässä koulutuksen osassa kouluttajatkin kohtasivat eniten ongelmia. Vertaiskoulutus oli terminä ja toimintana uutta projektin työntekijöille ja sitä luultavasti käsiteltiin liian vähän myös kurssilaisten kanssa ja näin ollen koulutus kulki liikaa atk:n ehdoilla. Vertaiskoulutuksen käsittelyyn tullaan tulevaisuudessa panostamaan enemmän, tämä tulee näkymään myös projektin tuotoksena syntyvästä projektioppaasta.

Kuvio 8. Kurssilaisten vertaiskoulutusvalmiudet

Toinen parannettava asia kurssilaisten vastausten perusteella oli kurssimateriaali (Kuvio 9.). Lähes puolet (47,6%) oli sitä mieltä, että kurssimateriaali tuki heidän opimistaan melko hyvin. Kursseille ei valmistettu kovin paljoa valmista materiaalia vaan läpikäytävät asiat pyrittiin valitsemaan ryhmän koostumuksen ja mielialan mukaan. Projektin aikana käytettiin paljon opetustapaa, jossa kurssilaiset tekivät omaa materiaaliaan, joka tallennettiin projektin kurssilaisille lahjoittamalle muistitikulle. Tällä pyrittiin siihen, että jokainen voisi tehdä materiaalin haluamallaan tavalla ja haluamansa näköiseksi ja materiaali kulkisi kurssilaisten mukana. Samalla kurssilaiset saivat harjoitusta perustekstinkäsittelystä. Huomattavaa oli, että usein monisteina jaettu materiaali unohtui kurssipaikalle ja sitä ei voitu hyödyntää kotona.

Kuvio 9. Kurssimateriaali oppimisen tukena

Halukkaille jaettiin myös Selko-e:n (Saavutettavia verkkopalveluita kaikille) sivuilta löytyvää ilmaista Tietokone iloksi ja avuksi – opasta. Myös kyseisen oppaan jatko-osaa oli mahdollista saada opiskelun tueksi. Nämä materiaalit olivat kurssilaisille ilmaisia.

5.1.3 Kurssilaisten tietokoneen käyttö nyt ja tulevaisuudessa

Kurssilaiset olivat kurssin aikana käyttäneet tietokonetta (Taulukko 1.) melko paljon muuallakin kuin kurssitiloissa yli 40% oli käyttänyt konetta paljon tai erittäin paljon.

Taulukko 1. Kurssin ulkopuolinen tietokoneen käyttö.

Oletko käyttänyt kurssin aikana tietokonetta muualla kuin kurssitiloissa?	Frekvenssi	%
Vähän	2	8,7
Jonkin verran	9	39,1
Paljon	9	39,1
Erittäin paljon	2	8,7
Ei vastausta	1	4,3
Yhteensä	23	100,0

Kaikilla kurssilaisilla joko oli kone tai he aikoivat sellaisen hankkia (Taulukko 2.). Myös internet-yhteys (Taulukko 3.) löytyi kurssilaisten koneelta tai he aikoivat sellaisen koneeseensa hankkia. Kurssin aikana keskusteluissa kävi ilmi, että kurssilaiset käyttivät tietokonetta usein myös päiväkeskuksissa ja nettituvilla, koska sieltä sai helpommin apua ongelmatilanteissa kuin kotona. Osa kurssilaisista hankki kurssin aikana tietokoneen tai lisälaitteita yhdistyksemme IT-projektin kautta.

Taulukko 2. Kurssilaiset ja tietokoneet.

Onko sinulla tietokone?	Frekvenssi	%
Ei, mutta aion hankkia	7	30,4
Kyllä	16	69,6
Yhteensä	23	100,0

Taulukko 3. Kurssilaiset ja internet-yhteys.

Onko sinulla internet-yhteys?	Frekvenssi	%
Ei, mutta aion hankkia	9	39,1
Kyllä	13	56,5
Ei vastausta	1	4,3
Yhteensä	23	100,0

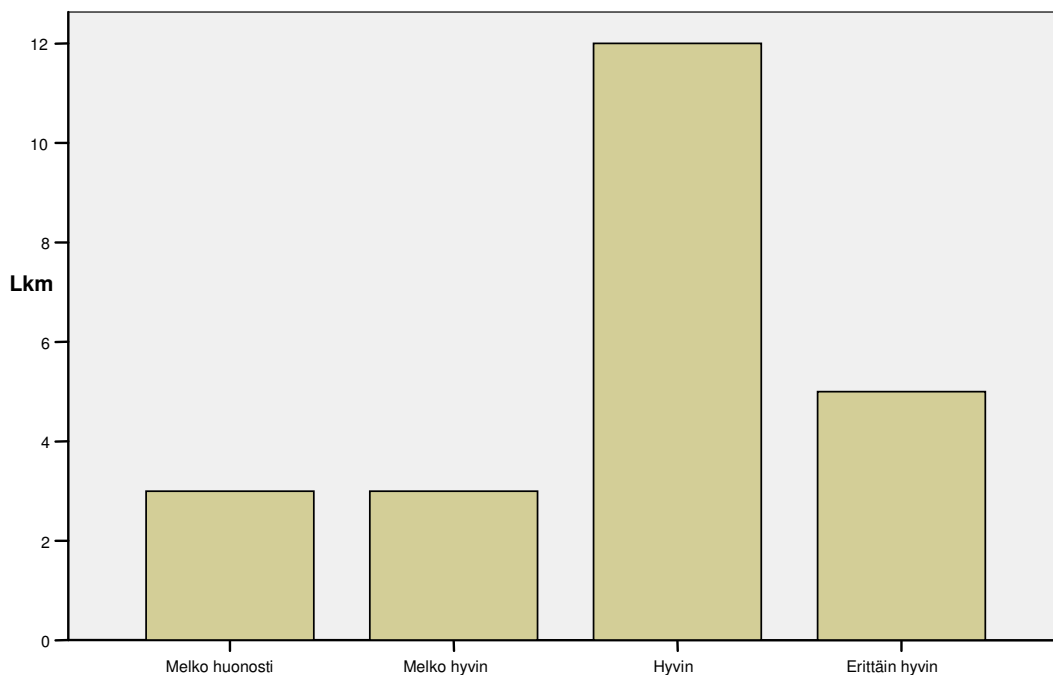
Eräs kurssilainen hankki tietokoneen projektin kautta ja löysi siitä uuden harrastuksen ja alkoi käyttää tietokonetta myös hyötykäyttöön:

”Minulle tämä kurssi oli kuin nyrkki silmään. Lopullinen eläkkeelle jääntini on kaikissakin tapauksissa lähellä ja tuskin olisin ilman tätä kurssia kotikonetta hankkinutkaan, kiitokset tästä opetuksesta. Kotikone on nykyään päivittäin käytössä ja monet asiat mitä aikaisemmin piti käydä ympäri kaupunkia hoitamassa hoituvat nyt kotona, esim. kirjastossa ei ole tullut vähään aikaan käytyä, pankissa ei aikoihin.”

Kurssin jälkeen kurssilaiset kokivat olevansa kykeneviä hoitamaan sähköistä asiointia itsenäisesti. 73,9% koki pystyvänsä selviytymään sähköisestä asioinnista joko hyvin tai erittäin hyvin (Kuvio 10.). Kurssin aikana tutustuttiin erilaisiin sähköisiin palveluihin ja niiden käyttämistä harjoiteltiin jonkin verran ja eteen tuli myös tilanteita, joissa esim. lomakkeita täytettiin oikeaan tarpeeseen. Monesti lomakkeet koettiin aluksi vaikeiksi, mutta useat lomakkeet osoittautuivat melko helppokäyttöisiksi kun kurssilaiset vain maltoivat lukea ohjeet ja keskittyä.

Kurssilaisen mukaan hän on kurssin myötä pystynyt käyttämään internetiä hyötykäyttöön kurssin käymisen jälkeen:

”Perunkirjoitusmallin, testamenttimallin, asunnon vuokrausmallin ym. muutamia muita kaavakkeita täyttelen nykyään netissä. Päivän lehdet löytyvät jossakin muodossa ja saatikka sitten mitä kaikkea on tullut hakukoneella haettua. Unohtamatta netti-puhelimen käyttöä lähes joka päivä.”

Kuvio 10. Kurssilaisten ennuste miten he pärjäävät sähköisessä asiointissa tulevaisuudessa.

Kurssilaiset kokivat myös, että he saivat selkeää rahallista hyötyä kurssilla opituista taidoista. Oppimisen halun kasvu on osoitus voimistumisesta ja omien asioiden kiinnostuksesta:

”Kurssi lisäsi omaa tietokoneen käyttöä moninkertaiseksi, ja säästyypä askelten lisäksi rahaakin: lomakkeita netistä hintaan 0,20€, kirjakaupassa 2€. Verotoimistosta tuli netin kautta tilattua uusi verokirjakin, vaikka olin ihan varma, että haku häviää kyberavaruuteen. Skype on jäänyt käyttämättä, koska ystävilläni ei ole ohjelmaa, surku. Olen kokenut ERITTÄIN HYÖDYLLISIKSİ teiltä saamani KIRJALLISET polut muistin tueksi, koska en ole kasvanut tietokone sylissä, eli ikää on. E-mailin käyttö yhteydenpidossa on myös lisääntynyt, ja mukana liikkuu jo liitetiedostojakin. Halu oppia lisää eri ohjelmien metkuja on myös jäänyt päälle.”

Vertaiskouluttajina aikoi toimia 60,9% vastanneista. Kurssilaiset, jotka eivät aikoneet toimia kouluttajina, mainitsivat syyksi sen, etteivät he kokeneet vielä nykyisillä taidoillaan olevansa tarpeeksi hyviä toimimaan tehtävässä. Lisäkoulutuksen jälkeen hekin olisivat valmiita yrittämään vertaiskouluttajuutta. Aiemmin mainittiin, että emme

saaneet aina haluamamme kaltaisia kurssilaisia, tällä on varmasti ollut vaikutusta siihen, että halukkuus vertaiskouluttajuuteen on pysynyt näin matalalla. Kaikki kurssilaiset innostuivat atk-taidoista, mutta osa ei kurssille tullessaan tiennyt, että heidän olisi tarkoituksena tulevaisuudessa toimia vertaiskouluttajina. Tämä tapahtui siitäkkin huolimatta, että olimme painottaneet vertaiskouluttajuutta kurssilaisten omille ohjaajille. Jatkossa markkinointia pitää varmasti tehdä itse paikan päällä, jolloin voimme painottaa haluamiamme asioita ja vertaiskouluttajien haluttuja ominaisuuksia.

5.1.4 Vertaiskouluttajakurssin kurssilaisten ohjaajien kysely

Myös kurssin käyneiden henkilöiden ohjaajille tehtiin kysely. Ohjaajat olivat Alma-projektista, Kokemus tiedoksi – projektista sekä Päiväkeskus Witosesta. Edellä mainituista kolmesta toimipisteestä saimme myös eniten osallistujia kurseillemme. Kysymykset lähetettiin sähköpostitse ja kaikki vastasivat kyselyyn. Kyselyn avulla pyrittiin käyttämään hyväksi ohjaajien havainnointia. Ohjaajat näkevät kurssilaisia lähes päivittäin ja ovat heidän kanssaan vuorovaikutuksessa. Koska opetus tapahtuu järjestöissä, eivät projektin työntekijät voi olla tekemässä havainnointia paikan päällä. Seuraavassa kysymykset ja koonnit ohjaajien vastauksista, sekä suoria lainauksia vastauksista. Kyselyn avulla haluttiin saada vastaus seuraaviin kysymyksiin:

1. Miten kurssimme käyneet asiakkaat ovat mielestänne hyötynneet kurssista?
2. Ovatko kurssin käyneet opastaneet muita asiakkaitanne atk-asioissa?
3. Onko tämä projektin mallin mukainen vertaiskoulutus atk-asioissa mielestänne tarpeellista? Miksi?
4. Miten vertaiskoulutus olisi mielestänne toimipaikoissanne paras järjestää? Miksi? (esim. oppituntimaisena opetuksena, sovittuna päivystysaikana, minikursseina eri aiheista, tai jotenkin muuten)
5. Miten potentiaalisia vertaiskouluttajia mielestänne saataisiin parhaiten sitoutettua kurssiin ja kurssin jälkeiseen toimintaan?

Ohjaajien mielestä kurssitoiminta vahvisti kurssilaisten osallisuutta tietoyhteiskunnassa. Heidän mielestään kurssin tarve on selvästi ollut olemassa tavallisten kansa-

laisten tietotekniikan koulutuksen osalta ja yhteiskunnan nopea muuttuminen voi johdattaa myös uudentyypisiin ihmisten perustarpeisiin. Yhden vastaajan mukaan kaikille avoimet ja maksuttomat internet -pisteet tietokoneineen ja verkkoyhteyksineen, käyttäjäkoulutus ja paikalliset sähköiset palvelut voivat olla lähitulevaisuuden peruspalveluita, siinä missä terveydenhoito, päivähoito ja peruskoulutus tänä päivänä.

”Kurssin jälkeen on tullut selväksi se, että jokaisessa osallistujassa oli kokemuksia jotka voivat osoittaa kuinka nupuillaan olevan potentiaalin puhkeamista täyteen kukkaan on avitettu - syntyi tietokone-eksperttejä. Kurssi laajensi osallistujien maailmankuvaa ja opetti heitä käyttämään tietokoneohjelmia, kuten Wordia, Exceliä, jne. He ovat oppineet ja ovat käyttäneet taitojaan käytännössä. Laskujen maksu sujuu monelta jo kätevästi sekä erilaisten tietojen hankinta. Sähköposteja on perustettu, lisänä vielä julkiset keskustelufoorumit mihin osallistujista muutamat ovat aktiivisesti osallistuneet.”

”Hyötyä on ollut paljon. Kurssin käyneet projektilaisemme ovat olleet innostuneita asiasta ja tunteneet tulleen hyvin kohdelluksi siellä teillä. Opetusresurssit kun olivat loistavat, kokivat he saaneensa kunnollista, rauhallista opetusta, joka eteni heidän tahdissaan. Opetus ei ollut hätäistä ja kiireistä. Osallistujat saivat atk-taitojen lisäksi varmasti paljon itsevarmuutta atk:n käytön suhteen lisää ja heidän asennoitumisensa tietokoneen käyttämiseen muuttui yhä myönteisemmäksi.”

Kaikissa kolmessa yhteisössä kurssilaiset olivat toimineet vertaiskouluttajina. He olivat antaneet sekä yksityisopetusta, että koonneet kokonaisia ryhmiä opetukseensa. Osa kurssin käyneistä oli antanut opastusta jopa työpisteiden palkatuille työntekijöille ja yhdessä toimipaikassa oli järjestetty kurssin käyneiden avulla atkutkipäivystystä.

”Meiltä teidän ATK -kurssille osallistujat ovat antaneet tietotekniikan perustaitojen ja internetin käytön opetusta niin ryhmäopetuksena kuin yksittäisille ihmisille. Samoin myös henkilökunta on saanut opastusta koneen käytössä henkilökohtaisesti.”

”On järjestetty vertaisneuvontana atk-päivystystä pariin otteeseen sekä projektin omalle välle että koko yhdistyksen asiakkaille.”

Ohjaajien mukaan vertaistoiminta on projektin kohderyhmissä tuttua toimintaa ja sen käyttäminen myös atk-asioissa on ollut hyvä ratkaisu. Koulutuksen lisäksi atk-aidot ovat herättäneet toimipaikoissa keskustelua tarpeellisuudellaan ja arkipäiväisyydellä. Kurssimme vahvuutena mainittiin, että olemme lähteneet liikkeelle ruohonjuuritasolta ja nimenomaan käyttäjien tarpeesta.

”Pane hyvä kiertämään -käsky sopii tähän malliin. Miten riemullista onkaan opastaa toisia asioissa, joista ei itsekään aiemmin tiennyt mitään. Uskon vertaisohjaajan kannalta olevan todella tärkeää, että on mahdollisuus kouluttaa muita. Uskon kouluttautujille olevan helpompaa osallistua vertaisohjaajan opastukseen kuin ammattilaisen koulutukseen. Monella on ammattilaisista se kokemus, että ne vaan äkkiä näyttävät että näin ja näin ja näin, eikä oppija pysy perässä, vaan häpeää entistä enemmän osaamattomuuttaan. Olen itsekin ollut tällöisen ”nopean” kouluttajan opissa kerran. Yleensäkin näissä mielenterveyskuntoutuksen kuvioissa vertaisuutta hyödynnetään, koska sillä on havaittu olevan paljon hyviä vaikutuksia. Miksi siis ei atk-asioissa vertaisohjaajuutta hyödynnettäisi?”

Vastaajien mielestä atk-opetusta pitäisi järjestää erikoisryhmille kurssimuotoisena opetuksena unohtamatta kuitenkin henkilökohtaista opastusta ja käyttötukea. Tarvittaessa myös kotikäyntejä voisi tehdä.

”Luottaisin kurssimuotoiseen tai minikurssimuotoiseen tai ihan kertaluontoiseenkin koulutukseen. Oppijan on helpompi hahmottaa, mitä olisi mahdollista saada, jos kurssin tai koulutuspäivien ohjelman saa etukäteen. Tällöin on myös helpompi sitoutua. Päivystyskin voi olla hyvä juttu, mutta käynti on varmasti paljon satunnaisempaa. Toinen hyvä juttu olisi antaa yksityisopetusta tarvittavissa aiheissa ja tarvittavan ajan verran.”

Ohjaajat totesivat, että sitouttaminen vaatii ehkä jonkinlaista ”porkkanaa”. Olemmekin toteuttaneet heidän mainitsemiaan vaihtoehtoja esim. halpojen tai ilmaisten ko-

neiden toimittamisesta kouluttajille. Yhdistyksemme myi kurssilaisille halpoja kunnostettuja koneita ja tarvittaessa lupasimme myös lahjoittaa yhdistyksille asiakaskäyttöön tietokoneen. Jaoimme myös kurssilaisille ilmaiset muistitikut kurssin aikana, muistitikut jäivät kurssilaisten omiksi myös kurssin jälkeen. Projektimme kaltaisille toimijoille kuulutettiin myös lisää julkisuutta. Projektimme onnistui julkisuuden hankinnassa mielestäni hyvin, sillä RTE-projektista oli juttu kaksi kertaa YLE:n valtakunnan kanavilla ja olimme mukana myös useissa lehtiartikkeleissa. Vastauksissa tuli myös ilmi, että ”viidakkorumpu” toimii, eli hyvä koulutus itsessään tuo lisää kiinnostuneita kursseille.

”Tällä teidän projektilla on heijastusvaikutuksia paikalliseen toimintaympäristöön ja kaupungin imagoon. Tietoyhteiskuntakehitykseen on kiinnitetty paikallisesti entistä enemmän huomiota. Julkisuutta enemmän - sitä lisäisin. Kurssin jälkeiseen toimintaan sitouttaminen tapahtuu mielestäni lähettävän tahon toimesta ja arvostuksesta eli julkisuus ja arvostus siitä mitä osataan. kaipasin asiakkaille jonkinlaista kurssi todistusta. Nostaisi imagoa.”

”Juuri niillä keinoin kuin olette tehneetkin eli hyvä koulutus, hyvät kouluttajaresurssit, hyvät koneet, mukava tunnelma kahvitteluineen päivineen, konkreettiset avustukset esim. muistitikujen lahjoittaminen. Tärkeää olisi myös olla mukana ideoimassa, organisoimassa ja markkinoimassa vertaiskouluttajien tarjoamaa opetusta. Lisäksi vertaiskouluttajilla olisi hyvä olla jotain tapoamisia vähän kuin työnohjauksen merkeissä tai jotain seuranta sen suhteen, että miten menee ja että mitä vaikeuksia on eteen tullut ja tietysti mitä iloisia asioitakin. Kurssiin sitoutumista varmasti palvelee se, että osallistuja tuntee saavansa juuri sitä oppia, mitä häneltä puuttuu. Motivoitumattomia pitäisi jollain konstilla motivoida eli osoittaa miten paljon atk-taidoista on hyötyä.”

5.2 Pitkäaikaistyöttömien kouluttajakurssin kyselyn tulokset

Yhdessä Työvoiman palvelukeskuksen kanssa järjestetyille kouluttajakursseille osallistui yhteensä 11 henkilöä, heistä 9 (81,8%) vastasi kyselyyn miehiä vastaajista oli kahdeksan ja naisia yksi. Kurssin avulla pyrittiin kouluttamaan atk-alan työttömiä

ammattilaisia atk-kouluttajiksi ja saamaan harjoittelupaikkoja alan koulutustehtävissä. Kurssilaisille ei siis opetettu atk-taitoja vaan neljän viikon kurssin aikana opetettiin kouluttajataitoja teorian ja käytännön harjoitteiden avulla ja harjoittelussa annettiin opetusta kurssilaisille. Myös näille kursseille osallistuneille tehtiin kysely (LIITE 4.)

Yli puolet kurssilaisista (Taulukko 4.) koki kurssin vähintään kiinnostavaksi (66,6%). Hyvinä asioina koettiin käytännön harjoittelu kurssin aikana sekä harjoittelujakso kurssin jälkeen. Kurssin aikana tehtiin yksilötehtäviä sekä ryhmä- ja paritehtäviä. Kehitettävää olisi ollut kurssimateriaalissa. Materiaalit koostuivat kouluttajien kirjallisuudesta ja omakohtaisista kokemuksista kokoamista aineistoista. Kokonaistulos koko projektista osoittaa, että materiaalien sisällöntuotantoon on tärkeää kiinnittää vielä enemmän huomiota kun kursseja rakennetaan.

Taulukko 4. Kurssin sisällön kiinnostavuus.

Oliko kurssin sisältö kiinnostava?	Frekvenssi	%
Ei kiinnostava	1	11,1
Melko kiinnostava	2	22,2
Kiinnostava	3	33,3
Erittäin kiinnostava	3	33,3
Yhteensä	9	100,0

Kurssilaisten mielestä pienryhmäopiskelu (Taulukko 5.) oli hyvä lähtökohta heille kouluttajauran aloittamiseen. Vain yksi vastaaja piti ryhmän koostumusta melko huonona. Myös tällä ryhmällä oli menneisyydestä huonoja kokemuksia mm. työvoimamahallinnon järjestämisestä kursseista. Kursseilla oli heidän mielestään ollut liikaa kurssilaisia ja kursseille oli ollut pakko osallistua, oli niistä kiinnostunut tai ei. Toisaalta koettiin, että kiinnostaville ja tarpeellisille kursseille on vaikea päästä.

Taulukko 5. Opiskeluryhmän koostumus.

Millainen opiskeluryhmäsi koostumus mielestäsi oli?	Frekvenssi	%
Melko huono	1	11,1
Hyvä	7	77,8
Erittäin hyvä	1	11,1
Yhteensä	9	100,0

Kurssilaiset kokivat saaneensa kurssilta valmiuksia kouluttajana (Taulukko 6.) toimimiseen suhteellisen hyvin koulutuksen lyhyestä kestosta huolimatta. 77,8% oli sitä mieltä, että he saivat hyvin valmiuksia toimia kouluttajana kurssin jälkeen. Kouluttajille oli yllätys, että yleensä vaikeaksi koetut esiintymisharjoitteet osoittautuivat hyviksi ja niitä jopa pyydettiin lisää.

Taulukko 6. Valmiudet kouluttajuuteen.

Saitko kurssilta mielestäsi valmiuksia toimia atk-kouluttajana?	Frekvenssi	%
Melko huonosti	1	11,1
Melko hyvin	1	11,1
Hyvin	7	77,8
Yhteensä	9	100,0

Kurssisisällön kokoamisessa onnistuttiin hyvin, sillä 77,8% kurssilaisista oli sitä mieltä, että opiskellut asiat olivat heille joko erittäin tarpeellisia tai tarpeellisia (Taulukko 7.). Yksi kurssilainen koki, etteivät läpikäydyt asiat olleet hänelle lainkaan tarpeellisia. Vastaaja oli ryhmän ainoa, joka ilmoitti, ettei hän aio toimia tulevaisuudessa atk-kouluttajana. Muut kurssilaiset olivat halukkaita toimimaan kouluttajina jatkossakin.

Taulukko 7. Aiheiden tarpeellisuus.

Olivatko kurssilla läpikäydyt aiheet sinulle tarpeellisia?	Frekvenssi	%
Ei lainkaan tarpeellisia	1	11,1
Melko tarpeellisia	1	11,1
Tarpeellisia	6	66,7
Erittäin tarpeellisia	1	11,1
Yhteensä	9	100,0

Kurssin käyneiden harjoittelupaikoista saatu palaute oli poikkeuksetta positiivista. Huomattavaa kuitenkin oli, että pitkäaikaistyöttömien aktiivisuus harjoittelu- ja mahdollisten työpaikkojen hakijana oli nihkeää. Projektin työntekijät joutuivat etsimään harjoittelupaikan, kahta poikkeusta lukuun ottamatta, kaikille kurssilaisille. Kurssin käyneillä työttömillä oli valtava määrä atk-alan osaamista, mutta sosiaaliset taidot olivat selkeästi heikentyneet pitkän työttömyyden aikana (palvelukeskuksen asiakkaat on luokiteltu erittäin vaikeasti työllistettäviksi). Kurssilaiset kokivatkin kaikkein vaikeimmaksi asiaksi harjoittelu- ja työpaikkoihin yhteyden ottamisen ja takaisin työelämään pääsemisen.

6 PROJEKTIN AIKANA HERÄNNEITÄ AJATUKSIA

On tärkeää miettiä, onko syrjäytyneillä tai syrjäytymisuhan alla elävillä mahdollisuus ja taitoja päästä kiinni tietoyhteiskuntataitoihin ja mahdollisuutta käyttää tietokonetta, joka on kytketty internetiin. Yleisesti nykyään löytyy useita mahdollisuuksia käyttää tietokoneita verkkoyhteyksin ilman maksua, ja opastusta tietokoneiden käyttöön tarjoavat ilmaiseksi mm. erilaiset tietotuvat. Lisäksi koulutusta pientä korvausta vastaan tarjoavat esim. työväenopistot ja kesäyliopistot. Periaatteessa mahdollisuuksia tietoverkon käyttämisen siis on.

Suomen kansallisessa tietoyhteiskuntastrategiassa 2007–2015 *Uudistuva, ihmisläheinen ja kilpailukykyinen Suomi* kansalaisten tasa-arvoisuutta tietoyhteiskunnassa pidetään tärkeänä. Tämä tasa-arvon ajatus ei kuitenkaan vielä ole toteutunut. Tietoyhteiskunta voi pahimmillaan olla ase eri yhteiskuntaryhmien alistamiseen tai syrjäyttämiseen, parhaimmillaan se voi kuitenkin olla hyvä tasa-arvon edistäjä.

Kouluissa oppilaat saavat jo atk-opetusta osana opetuksen arkipäivää, mutta syrjäytyneet uhkaavat jäädä ulos myös tietoyhteiskunnasta. Matkapuhelimet ovat arkipäiväistyneet muutaman vuoden sisällä joka yhteiskuntaluokassa, mutta atk-laitteisiin ei köyhimmillä vielä ole varaa. Ilmaisia nettipisteitä toki on olemassa jo paljon, mutta useimmiten ilmaista käytön opastusta on vaikea saada ja varsinkin syrjäytyneiden keskuudessa kynnys mennä julkiseen pisteeseen on suuri. Jos palveluita on tottunut

käyttämään muualla, ei niitä välttämättä kaivata verkkoon. Elämä sujuu kyllä ilman internetiä, mutta joskus voi verkosta voi löytyä helpompi tapa hoitaa asioita. Osittain tarvittaisiin siis toimintakulttuurin ja asenteiden muutos, että syrjäytyneiden joukko saataisiin mukaan tietoyhteiskuntaan. Pitää kuitenkin ottaa myös huomioon se näkökanta, että kaikki eivät halua olla mukana ja osallisena tietoyhteiskunnassa. Tämän vuoksi olisi tärkeää, että myös perinteinen asiakaspalvelu säilytettäisiin. Ja selväähän on, että kaikkea ei voida kytkeä kokonaan tietoyhteiskuntaan, esimerkiksi sosiaali-työn perinteisiä muotoja ei voida korvata tekniikan keinoilla.

Sosiaali- ja terveystalouden kolmannen sektorin toimijat ovat pyrkineet saamaan syrjäytyneitä myös tietoyhteiskunnan pariin. Tästä esimerkkinä oman projektimme lisäksi mm. A-killan Nettiä nääs, tietoa tuville – projekti sekä Jyväskylän Katulähetyksen Enter – projekti. Hyviä tuloksia erityisryhmien tietoyhteiskuntataitojen edistämisestä ovat saavuttaneet myös Ikäihmisten tietotekniikkayhdistys Enter ry. ja Kehitysvammaisten tukiliiton Selko-e-projekti. Valtion ja kuntien tulisikin tukea kolmannen sektorin toimijoita enemmän, jotta toimijoilla olisi mahdollisuuksia järjestää koulutusta ja tilaisuuksia sekä erilaisia nettipisteitä, joissa tietoyhteiskunnasta syrjäytyvät voivat opiskella tai harjoittaa tietotekniikkataitojaan. Nykyään toiminta on usein erilaisten projektien harteilla. Tulevaisuudessa tulisi perustaa enemmän pysyviä toimintoja koulutuksen järjestämiseksi, jolloin turvattaisiin ammattitaitoisen työntekijöiden saatavuus ja toiminnan uskottavuus.

A-killan projektin tulokset osoittavat myös sen, että koulutuksen tulisi olla ilmaista (n. 90% vastaajista tätä mieltä), jotta tietoyhteiskunnasta syrjäytyneet siihen osallistuisivat. Samankaltaisia johtopäätöksiä tehtiin jo suunniteltaessa Sininauha ry:n projektia ja kaikki kurssit ja niihin liittyvät materiaalit pidettiin maksuttomina koko kurssin ajan.

Pitkäaikaistyöttömien kouluttajakurssi oli kokemuksena uusi ja mielenkiintoinen. Kurssi perustui sisällöltään kokonaisuudessaan kouluttajien (projektityöntekijöiden) omiin kokemuksiin kouluttajuudesta. Koulutuksessa kouluttajat saivat itse kokemusta siitä, mitä vertaiskouluttajana toimiminen käytännössä on. Pilottiryhmistä saadut tulokset olivat rohkaisevia ja on varteenotettava vaihtoehto, että tämän kaltaista kou-

lutusta jatkettaisiin jossain muodossa. Työttömien joukosta löytyy paljon potentiaalisia kouluttajia atk-opetukseen ja esimerkiksi digi-laitteiden käyttäjäoppaina voitaisiin käyttää asiasta kiinnostuneita pitkäaikaistyöttömiä.

Kurssin aikana ja sen jälkeisessä elämässä on ollut huomattavissa kurssilaisten voimistumista (tai voimaantumista, eng. empowerment). Mäkisen (2006, 54) mukaan voimistuminen mahdollistaa niin henkilökohtaiseen kuin yhteisölliseen ja yhteiskunnalliseen hyvinvointiin liittyvää kasvamista. Voimistuminen on näkynyt lisääntyneenä kiinnostuksena yhteiskunnallisia sekä kurssilaisten omien asioiden hoitoon liittyviä asioita kohtaan. Kurssilaisissa on ollut havaittavissa myös uudenlaista osallistumista. Esimerkkinä yksi kurssilaisista on alkanut kirjoittaa säännöllisesti Kokemus tiedoksi – projektin nettijulkaisuun (Kokemus tiedoksi –projekti, 2007). Voimistuminen on syntynyt ikään kuin projektin sivutuotteena, siihen ei tietoisesti ole kiinnitetty huomiota koulutusta suunniteltaessa. Voimistumiseen on varmasti vaikuttanut myös kursseilla syntynyt yhteisöllisyyden tunne ja muiden kurssilaisten vertaistuki.

Tutkimusta tehtäessä heräsi myös ajatus, että tietoverkot olisivat varmasti melko helposti saatavilla kaikille ihmisille. Toimia voisi esimerkiksi malli, jossa kunnat voisivat tehdä palveluntarjoajien kanssa sopimuksen, jolla laajakaistat saataisiin esimerkiksi kaikille toimeentuloturvan varassa eläville. Suuri osa tästä ryhmästä tuskin ostaa laajakaistaa, mutta jos se kuuluisi toimeentuloturvaan, olisi kynnys käyttöönottoon matalampi. Kaupungit voisivat myös tarjota asukkailleen oman sähköpostiosoitteen. Kun nämä resurssit olisivat kunnossa, olisi kaltaisillemme koulutuksentarjoajille varmasti vielä enemmän kysyntää ja vertaiskoulutustoimintaa voitaisiin laajentaa vaikkapa kaupunginosayhteisöihin. Näin joka kaupunginosasta voisi löytyä oma vertaiskouluttajapankki, josta halukkaat voisivat pyytää apua.

7 JOHTOPÄÄTÖKSET JA KEHITTÄMISHAASTEET

7.1 Tutkimuksen reliabiliteetti ja validiteetti

Kyselyn reliabiliteetti osoittautui hyväksi tutkimuksen aikana. Kaikki kurssit täyttivät kyselyt itsenäisesti, mutta kaikkien tulokset olivat melko samanlaisia. Metsämuurosen (2005, 64-65) mukaan reliabiliteetin sisältö viittaa tutkimuksen toistettavuuteen. Jos samalla mittarilla mitataan samaa ilmiötä monta kertaa, tulokset ovat melko samanlaisia. Validiteetin keskeinen luotettavuussisältö on puolestaan sitä mitataanko sitä, mitä on tarkoitus mitata. Luotettavuussisältöä tässä tutkimuksessa pyrittiin vahvistamaan sillä, että kyselyä muokattiin koko projektintyöntekijäryhmän ja projektin suunnittelijoiden kanssa. Kysely tehtiin myös pilottiryhmälle, joka ei ole mukana lopullisessa tutkimuksessa. Kysely jaettiin jokaiselle kurssilaiselle (32 kpl) ja se sisälsi saatekirjeen, monivalintakysymyksiä sekä avoimia kysymyksiä. Vertaiskouluttajakoulutukseen ja Työvoiman palvelukeskuksen koulutukseen osallistuville kurssilaisille oli hieman erilaiset kyselylomakkeet, koska koulutuksen sisältö oli erilainen.

7.2 Syrjäytyneille sopiva konsepti tietokoneen kohtaamiseen

Jos halutaan kiteyttää toimiva vertaiskoulutuskonsepti muutamaaan avainsanaan, olisi lista seuraavanlainen: ilmainen, rento, ei koulumainen, pienryhmä, vertaistuki, viihtyisä ympäristö, ryhmän mukaan muokattu koulutusohjelma.

Tutkimuksen tulosten perusteella voi sanoa, että projektin aikana muotoutuneella konseptilla on mahdollisuutta toimia projektin kohderyhmien parissa. Koulutuksen järjestämisessä tulisi pyrkiä siihen, että oppimistilanteet pidetään rentoina, eikä kurssilaisille aseteta suorituspaineita. Kun ryhmän koko pidetään tarpeeksi pienenä, on kouluttajilla mahdollisuus antaa koulutettaville tarpeeksi myös henkilökohtaista tukea. Kurssilaisistamme moni oli yrittänyt suorittaa atk-ajokorttia, mutta todennut opetustahdin liian kovaksi ja kouluttajat huonotasoisiksi. Tärkeää olisi myös, että kursseille osallistuisivat ihmiset, jotka todella kokevat pystyvänsä toimimaan vertaiskouluttajina. Huomattavissa oli, että myös koulutusympäristö vaikuttaa oppimis-

tulokseen. Ei-koulumainen ympäristö sai kurssilaisiltamme kiitosta useaan otteeseen, kun kurssitilaan oli mukava tulla, sujui myös opiskelu hyvissä merkeissä.

7.3 Edistääkö RTE -projektin kaltainen toiminta syrjäytyneiden sopeutumista tietoyhteiskuntaan?

Voidaanko sitten projektin kohderyhmän sopeutumista tietoyhteiskuntaan edistää RTE -projektin kaltaisella toiminnalla? Projektin tulosten perusteella voidaan. Kolmannen sektorin toimijat ovat jo pitkään luoneet matalan kynnyksen toimipisteitä. Tähän tulisi pyrkiä myös vertaiskoulutuksen tarjonnassa. Kun kurssilla on samankaltaisia ihmisiä ja jos opetus tapahtuu jo ennestään tutussa ympäristössä, helpottuu opiskelu huomattavasti.

Yleisesti tulisi myös hyväksyä se, että syrjäytyneiden joukossa ei perinteinen koulumainen opetus yleensä ole oikea tie hyvään lopputulokseen. Mukautettua opetusta tulisi olla tarjolla huomattavasti nykyistä enemmän. Vertaiskoulutus tarjoaa yhden vakavasti varteenotettavan toimintamallin tietoyhteiskuntataitojen opettamiseksi. Katsaus tietoyhteiskuntaprojekteihin osoittaa sen, että samankaltaisten asioiden kanssa painitaan muuallakin Euroopassa. Yleensä raporteissa korostuu juuri koulutuksen puutteellisuus ja sen saatavuuden tärkeys, jotta digitaalinen kuilu saataisiin eri väestöryhmien välillä kurottua umpeen.

Tulevaisuudessa järjestöjen tulisi tehdä yhä enemmän yhteistyötä, jotta koulutustoiminnasta saataisiin ammattimaisempaa ja pysyvää. Kolmannen sektorin hyvin hallitsemaa ja paljon käyttämää vapaaehtois- ja vertaistoimintaa voidaan hyödyntää myös tietoyhteiskuntataitojen koulutuksessa.

7.4 Voidaanko RTE-projektin toimintamalli monistaa atk-taitojen vertaiskoulutukseen?

RTE-projektin käyttämä malli on melko helposti monistettavissa käytettäväksi muuallakin. Vertaistoimintaa ja sopivia järjestöjä löytyy jo valmiiksi useilta paikkakunnilta, ja haastatellut ohjaajatkin olivat sitä mieltä, että vertaistuki on oikea lähesty-

mistapa projektin kohderyhmässä. Mahdollisia jatkoprojekteja varten on RTE-projektissa aloitettu vertaiskouluttajaoppaan tekeminen, jonka avulla samankaltaiset projektit voivat välttyä virheiltä, joita projektien alkutaipaleella yleensä sattuu. Tavoitteena on kehittää valtakunnallinen toimintamalli RTE-projektin kokemusten pohjalta. Projektin mallin erityisesti monistettavissa kaupunkeihin, joissa on hyvin organisoitua järjestötoimintaa ja laajaa kokemusta vertaistuen käytöstä. Mallia kannattaa kokeilla myös kaupunginosissa, joissa on yhteisöllistä kansalaistoimintaa.

7.5 Kehityshaasteet ja jatkotoimenpiteet

Yhtenä kehityshaasteena esiin nousi myös mobiililuokan kehittäminen. Mobiililuokan ideana on, että kouluttajat menevät liikuteltavan luokan kanssa yhdistyksiin ja järjestöihin asiakkaiden luokse ja antavat koulutusta siellä. Ajatus on madaltaa entisestään kynnystä osallistua kurssille, viemällä kurssi vielä lähemmäksi kurssilaisia. Liikuteltava luokka sisältää kannettavat tietokoneet 5-6 kurssilaiselle ja kouluttajalle, videotykin sekä nettiyhteydet jos ne toimipisteestä puuttuvat. Ajatuksena on tarjota kahdenlaisia kursseja; vertaiskouluttajaksi haluaville ja niille, jotka vain haluavat oppia tietokoneen käytön alkeita.

Ihmiset nähdään liian usein vain palveluiden käyttäjinä kuin tietoyhteiskunnan aktiivisina osallistujina. Ihmisten suuremmalla vaikutusmahdollisuudella esim. julkisten internet-sivustojen toteutukseen voitaisiin saada hyviä tuloksia käyttöasteen ja käytettävyyden suhteen. Kansalaisten osallistumista voitaisiin varmasti lisätä kurssimahdollisuuksien lisäämisellä. Tämä on myös tärkeä haaste, tasa-arvoisen tietoyhteiskunnan saavuttamiseksi. Molempien osapuolien sekä palveluntuottajien että kansalaisten asenteisiin vaikuttaminen on kuitenkin varmasti suurin haaste, joka kohdataan matkalla tasa-arvoiseen tietoyhteiskuntaan.

LÄHTEET

Auvinen, A. 2000. Naisten ryhmät- nainen ryhmässä. Teoksessa A. Auvinen (Toim.) Omin ehdoin. Naisten oma-apuryhmien opas. Helsinki. Kansalaisareena, 27-29.

Castells, M. 2002. The Internet galaxy. Reflections on the internet, business and society. New York. Oxford University Press.

ELOST- e-Government for LOw Socioeconomic sTatus groups 2007 A. Saatavissa: <http://www.elost.org/> ja <http://www.uta.fi/laitokset/sospol/elost/> [Viitattu 1.10.2007].

ELOST - e-Government for LOw Socioeconomic sTatus groups B. Final report - findings from the foresight process and recommendations. [Viitattu 22.9.2007]. Saatavissa: <http://www.elost.org/D4-3.pdf>.

Eskola, J. & Suoranta, J. 2000. Johdatus laadulliseen tutkimukseen. Vastapaino. Tampere.

Euroopan yhteisöjen komissio 2003. eEurope 2005: Tietoyhteiskunta kaikille. Toimintasuunnitelma Sevillan Eurooppa-neuvostolle 21.–22. kesäkuuta 2002. Saatavissa: <http://eur-lex.europa.eu/LexUriServ/LexUriServ.do?uri=COM:2003:0509:FIN:FI:PDF>.

Galbraith D. & Fouch S. 2007. Principles of adult learning. Application to safety learning. Professional Safety. September 2007. s. 35-40.

Gallie, D. & Paugam, S. 2002, Social Precarity and Social Integration. Eurobarometer 56.1. Raportti Euroopan komission työllisyys- ja sosiaaliasioiden pääosastolle. EORG: Bryssel. [Viitattu 22.9.2007]. Saatavissa: http://ec.europa.eu/employment_social/publications/2003/ke5103471_en.pdf.

Heinonen, A., Ridell, S., Sirkkunen, E. 2000. Mitä Paikallisuus verkkomediassa -hankkeessa opittiin? Paikallisuus verkkomediassa -projektin loppuraportti Journalismin tutkimusyksikkö, Tampereen yliopisto, Tiedotusopin laitos, Tampere.

Hildén, M.; Mickwitz, P.; Similä, J. & Sjöblom, S. 2001. Ohjauskeinojen moniteellinen, monikriittinen ja monitavoitteinen arviointi. Syömäkelvoton sillisalaatti vai herkullinen brunssi? Hallinnon tutkimuksen seura ry. Pernaja. Ankkuritutkimus Oy.

Himanen, P. 2004. Globaali tietoyhteiskunta: Kehityssuuntia Piilaaksosta Singaporeen. Teknologiaakatsaus 155/2004. Helsinki. Tekes.

Himberg, L. & Jauhiainen, R. 1998. Suhteita. Minä, me ja muut. Helsinki. WSOY.

Hirsjärvi, S., Remes, P. & Sajavaara, P. 1997. Tutki ja kirjoita. 3.-4. painos. Tampere. Kirjayhtymä Oy.

Hirsjärvi, S., Remes, P. & Sajavaara, P. 2004. Tutki ja kirjoita. 10. painos. Helsinki. Kirjayhtymä Oy.

Inkinen, S. & Salmi, M. 1996. Media aseena ja työkaluna – hakkereita, teknohippejä ja koneromantiikkaa uuden median verkoissa. Teoksessa Tarkka M. & Hintikka K. & Mäkelä A. (toim.) Johdatus uuteen mediaan. Helsinki. Edita.

Inkinen, T. 2002. Tietoyhteiskunnan puhuminen ja kansalaisen todellisuus. Tiedepoliittikka 2/02. s. 7-14.

Inkinen, T. & Kuru, P. 2004. Kansalaiset ja tietoyhteiskunnan sosiaaliset vaikutukset. Pirkanmaan tietoyhteiskuntatutkimus 2004. Tampereen yliopisto. Tampere.

Kokemus tiedoksi –projekti 2007. [Viitattu 15.10.2007]. Saatavissa: <http://www.muotiala.fi/lehti/jutut/20060808.php>.

Lapin läänin tietoyhteiskuntataitojen edistämisen toimintasuunnitelma 2005. Lappilaiset tietoyhteiskuntaoppijoina. [Viitattu 24.5.2007]. Saatavissa: [http://www.lansstyrelsen.fi/lh/lappi/sivistys/home.nsf/pages/6A9C4EBFBE83AF4AC2256FF60038CBE9/\\$file/Toimintasuunnitelma.pdf](http://www.lansstyrelsen.fi/lh/lappi/sivistys/home.nsf/pages/6A9C4EBFBE83AF4AC2256FF60038CBE9/$file/Toimintasuunnitelma.pdf).

Lehtinen, S-T. 1997. Vapaaehtoistoiminta – Kasvava voimavara? Näkökulmia ammattityöhön. Omaehtoisen kehityksen julkaisuja. Sarja B, Vapaaehtoistoiminta 1/97. Helsinki. Kansalaisareena ry.

Lemola, T. Toim. 2000 Näkökulmia teknologiaan. Helsinki. Gaudeamus.

Metsämuuronen, J. 2003. Tutkimuksen tekeminen ihmistieteissä. Jyväskylä. Gummerus.

Metsämuuronen, J. 2005. Tutkimuksen tekeminen ihmistieteissä. Jyväskylä. Gummerus.

Mäkinen, M. 2006. Digitaalinen voimistuminen ja kansalaisten osallisuus tietoyhteiskunnassa. Tiedostusopin lisensiaatintutkielma. Tampereen yliopisto.

Netti-Nysse, 2007. [Viitattu 1.10.2007]. Saatavissa: <http://www.tampere.fi/kirjasto/nettinysse/>.

Nuorilta nuorille hanke 2004-2006. Nuorilta Nuorille –hankkeen Innostaja – ja vertaistoimintaopas. [Viitattu 24.5.2007]. Saatavissa: http://www.terveysry.fi/easydata/customers/terveys/files/nuoret/opas_pdf.pdf.

Nylund, M. 1996. Suomalaisia oma-apuryhmiä. Teoksessa A-L. Matthies, U. Kotakaro & M. Nylund (Toim.) Välittävät verkostot. Tampere. Vastapaino, 193–205.

Oksa, J. & Turunen, J. 2004. Menestystarinaa ei voi kopioida. Itäsuomalaiset kansalaisverkkokokeilut Ylä-Karjalan opissa. Joensuun yliopisto, Karjalan tutkimuslaitoksen raportteja. University of Joensuu, Reports of the Karelian Institute N:o 10/2004.

Opetushallitus. 2006. Koulutusjärjestelmä - Aikuiskoulutus. [Viitattu 22.12.2006]. Saatavissa: <http://www.oph.fi/page.asp?path=1,438,4171,4189>.

Opetusministeriö. 2001. Jännittää niin, että tutisoo! Kokemuksia Tietoyhteiskunnan kansalaistaidot – hankkeista.

Opetusministeriö. 2004. Koulutuksen ja tutkimuksen tietoyhteiskuntaohjelma 2004–2006. Opetusministeriön julkaisuja 2004:12. Helsinki.

Rantanen, H. 2005. Nettikioskeja ja laajakaistaa. Kansalaisten tietoyhteiskuntaa rakentamassa. Sitran raportteja 49. Helsinki.

Rheingold, H. 1993 *The Virtual Community: Homesteading on the Electronic Frontier*. Addison-Wesley, Reading (MA).

Robson, C. 2001. Käytännön arvioinnin perusteet. Opas evaluaation tekijöille ja tilaajille. Tampere. Tammi.

Sisäasiainministeriö 2000. Kohti tietoyhteiskuntaa – julkisten verkkopalvelujen kehittämisen lähtökohdat. Sisäasiainministeriön julkaisusarja 1/2000. [Viitattu 1.2.2007]. Saatavissa: [http://www.intermin.fi/intermin/biblio.nsf/565FA5A7244E682BC2256B13004BCF0D/\\$file/juna.pdf](http://www.intermin.fi/intermin/biblio.nsf/565FA5A7244E682BC2256B13004BCF0D/$file/juna.pdf).

Soininen, M. 1995. Tieteellisen tutkimuksen perusteet. Turku. Turun yliopiston täydennyskoulutuskeskus.

Sosiaali- ja terveysministeriö 2006. Sosiaali- ja terveystieteiden strategiat 2015. Kohti sosiaalisesti kestävästä ja taloudellisesti elinvoimaista yhteiskuntaa. [Viitattu 22.9.2007.] Saatavissa: <http://www.stm.fi/Resource.phx/publishing/store/2006/06/hm1157622687947/passthru.pdf>.

Suomen Mielenterveysseura 2003. Linkki-jakson ohjaajan käsikirja Tavoitteellista vertaisryhmätoimintaa työttömille [Viitattu 26.9.2006]. Saatavissa: http://www.mielenterveysseura.fi/tiedostot/linkkijakso_kasikirja.pdf.

Tampereen tasapainoinen kaupunkistrategia 2001–2012. [Viitattu 20.12.2006]. Saatavissa: <http://www.tampere.fi/tiedostot/4Z7q9znRf/kaupunkistrategia2004.pdf>.

Kirkkohallituksen tietohallinto 2002. Tietoyhteiskunnassa läsnä oleva kirkko. [Viitattu 1.2.2007]. Saatavissa: <http://www.evl.fi/tietohallinto/strategia/strategia2002-2005/THS2005-tiivistelma.html>.

Uusitalo, H. 1991. Tiede, tutkimus ja tutkielma. Johdatus tutkielman maailmaan. Juva. WSOY.

Vaittinen, V. 2005. Nettiä nääs, tietoa tuville. Loppuraportti tietoyhteiskuntaan linkittymishankkeesta Tampereen A-Kilta ry:ssä vuosina 2002–2004. Tampere.

Vuorensyrjä, M. & Savolainen, R. Toim. 2000 *Tieto ja tietoyhteiskunta*. Helsinki. Gaudeamus.

Vuorinen, M. & Helasti, K. 1997. Juttukeppi kiertämään – kokemuksia oma-aputoiminnasta vuosilta 1994–1997. Helsinki: Mielenterveyden keskusliitto.

JOKAINEN TARVITSEE ATK-PERUSTAIKOT

Onko toimipaikassanne tarve ATK-osajaan? Onko työntekijöilläänne, työllistetyillä tai asiakkaillanne mahdollisuus osallistua ilmaiseen koulutusohjelmaan? Sopisiko koulutusohjelmaan osallistuminen kenties osaksi asiakkaanne kuntoutusohjelmaa? Pirkanmaan Sininauha ry. aloitti Tasa-arvoiseen elämään -projektin 1.6.2005. Projektin tavoitteena on, että koulutusohjelman läpikäynyt henkilö pystyy toimimaan vertaiskouluttajana omassa yhdistyksessään tai toimipaikassaan. Osallistuminen ei vaadi pohjatietoja ja koulutus on osallistujille ilmainen. Keskeisenä metodina koulutuksessa on yhteisöllisyys.

TAUSTAA PROJEKTILLE

Nykyään suuri osa arkipäivän palveluista hyödyntää tietoverkkoja ja on osittain siirtynyt tietoverkkoihin. Tietoverkoissa tarjottavat monipuoliset palvelut avaavat uusia mahdollisuuksia viranomais- ja arkipäivän asioiden hoitamisen lisäksi esim. harrastaa, keskustella, pitää yhteyttä toisten ihmisten kanssa ja opiskella. Projektin visio "Jokainen tarvitsee atk-perustaidot" tähtää tulevaisuuteen, jossa ihminen ja tietotekniikka kohtaavat niin, että väliinputoaminen vähenee ja pysyvä tasa-arvo lisääntyy. Yhteiskunnan nykyinen nopea, jatkuvasti kiihtyvä kehitys on jakanut yhteiskunnan kahteen ryhmään. Toisessa ryhmässä elämänhallinnan perusedellytykset ovat kunnossa. Toisessa ryhmässä, eli projektin kohderyhmällä, huono elämäntilanne ja sen tuomat ongelmat lisäävät eriarvoisuutta. Koulutusprojektin tavoitteena on alati kasvavan kuilun pienentäminen, sillä nykyinen toiminta ei välttämättä onnistu tavoittamaan kaikkia tukea tarvitsevia. Lisäksi vaikeudet kerrannaisvaikutuksineen vaikuttavat ryhmään kuuluvien ja heidän läheistensä elämänlaatuun negatiivisesti. Kiinnostuitko? Otamme yhteyttä syys-lokakuun aikana. Voit myös lähettää meille sähköpostia tai soittaa niin kerromme mielellämme lisää projektista.

Yhteistyöterveisin,
Mika Pajuniemi
e-mail: mika@rte.fi
GSM 050 535 5674

Juha Kallio
e-mail: juha@rte.fi

Lasse Liukka
e-mail: lasse@rte.fi
GSM 050 400 9178

Opas ATK-vertaiskouluttakurssin järjestämiseen

1. Esipuhe
2. Vertaiskoulutus
3. Projektinhallinnasta
4. Koulutuksen puitteet
5. Kouluttajalle
6. Kurssilaisten hankinta ja valinta
7. Kurssin kulku
8. Kurssin jälkeen

Tervehdys kurssilaiset!

Tässä teille kyselylomake koskien Tasa-arvoiseen elämään – projektin kurssia. Kyselyn avulla kehitetään kurssia ja kyselyä käytetään myös laadittaessa projektin loppu-raporttia RAY:lle. Tämän lisäksi saan kyselystä aineistoa opinnäytetyöhöni SAMK:in ylemmän ammattikorkeakoulun Hyvinvointiteknologian koulutusohjelmaan. Vastaaminen on ehdottoman tärkeää ja tiedot käsitellään ehdottoman luottamuksellisesti. Kaikki vastaukset voi antaa nimettömänä! Lomakkeen voitte jättää kurssitiloihin kouluttajille tai projektin postilaatikkoon. Jos lomakkeessa on kohtia, joihin haluatte tarkennusta, kysykää ihmeessä kouluttajilta. Kiitos jo etukäteen!

Terveisin,

Mika
puh. 050 535 5674
mika@rte.fi

RTE - KYSELYLOMAKE

Kurssin koodi:

OR200501

AL200501

Sukupuoli: Mies ()

Nainen ()

Ikä: _____ vuotta

Kurssin opettajat:

Mika Pajuniemi ja Lasse Liukka

Yleistä kurssista, esim. laajuus, kokoonpano ja sisältö

1. Miten sait tiedon kurssista?

2. Olitko käyttänyt tietokonetta ennen kurssia?

En koskaan ()

Satunnaisesti (harvemmin kuin kerran kuukaudessa) ()

Säännöllisesti (vähintään kerran kuukaudessa) ()

3. Mitä mieltä olet kurssin pituudesta ja opetustahdista?

Pituus:

Sopiva ()

Liian pitkä ()

Liian lyhyt ()

Opetustahti:

Sopiva ()

Liian nopea ()

Liian hidas ()

4. Vastasiko kurssi odotuksiasi?

Erittäin huonosti 1 2 3 4 5 Erittäin hyvin

Jos kurssi ei vastannut odotuksiasi, kerro, mistä se johtuu?

5. Olivatko odotuksesi kurssikuvaukseen nähden realistiset?

Erittäin epärealistiset 1 2 3 4 5 Erittäin realistiset

6. Oliko kurssin sisältö kiinnostava?

Ei lainkaan kiinnostava 1 2 3 4 5 Erittäin kiinnostava

7. Mitä asiaa olisi pitänyt käsitellä mielestäsi enemmän ja mitä vähemmän? Miksi?

8. Oliko sinulla riittävät pohjatiedot kurssin täysipainoiseen seuraamiseen?

Täysin riittämättömät 1 2 3 4 5 Täysin riittävät

9. Millaisena koit opetustilanteet?

Erittäin epämiellyttävä 1 2 3 4 5 Erittäin miellyttävä

10. Miten koit kurssin ilmapiirin?

Erittäin huono 1 2 3 4 5 Erittäin hyvä

11. Millainen opiskeluryhmäsi koostumus mielestäsi oli?

Erittäin huono 1 2 3 4 5 Erittäin hyvä

12. Miten opiskeluryhmäsi mielestäsi toimi opetustilanteissa?

Erittäin huonosti 1 2 3 4 5 Erittäin hyvin

13. Saitko kurssilta mielestäsi valmiuksia toimia vertaiskouluttajana?

Erittäin huonosti 1 2 3 4 5 Erittäin hyvin

14. Oletko jo kurssin aikana neuvonut muita kurssin ulkopuolisia tietokoneen käytössä?

Kyllä () En ()

15. Miten kouluttajat mielestäsi onnistuivat työssään?

Erittäin huonosti 1 2 3 4 5 Erittäin hyvin

16. Käsiteltiinkö opetettuja asioita mielestäsi riittävän laajasti?

Kyllä () Ei ()

Jos vastasit Ei, niin mitä asioita mielestäsi olisi pitänyt käsitellä laajemmin?

Kurssimateriaali ja työmuoto

17. Tukiko kurssimateriaali oppimistasi ?

Ei lainkaan 1 2 3 4 5 Erittäin hyvin

18. Miten materiaalia voisi mielestäsi parantaa?

19. Sopiiko tällainen pienryhmäkoulutus mielestäsi atk-opetukseen?

Erittäin huonosti 1 2 3 4 5 Erittäin hyvin

Kurssipaikka, ohjelmistot ja laitteet

20. Oliko kurssitila viihtyisä oppimisympäristö?

Erittäin epäviihtyisä 1 2 3 4 5 Erittäin viihtyisä

21. Olivatko atk-laitteet opetukseen sopivia?

Täysin sopimattomia 1 2 3 4 5 Erittäin sopivia

22. Olivatko kurssilla läpikäydyt ohjelmat sinulle tarpeellisia?

Täysin tarpeettomia 1 2 3 4 5 Erittäin tarpeellisia

Jos kurssitila, laitteet tai ohjelmisto eivät vastanneet odotuksiasi, mistä se johtuu?

Oma panoksesi

23. Osallistuitko kurssin opetukseen mielestäsi aktiivisesti?

En lainkaan	1	2	3	4	5	Erittäin aktiivisesti
-------------	---	---	---	---	---	-----------------------

24. Miten olisit voinut parantaa omaa panostasi?

25. Oletko käyttänyt kurssin aikana tietokonetta muualla kuin kurssitiloissa?

En lainkaan 1 2 3 4 5 Erittäin paljon

Tulevaisuus

26. Onko sinulla tietokone?

Kyllä ()
 Ei, mutta aion hankkia ()
 Ei, enkä aio hankkia ()

27. Onko sinulla internet-yhteys tietokoneessasi?

Kyllä ()
Ei, mutta aion hankkia ()
Ei, enkä aio hankkia ()

28. Mitä seuraavista aiot käyttää kurssin jälkeen?

Internet	()	Sähköposti	()
Open office/microsoft office	()	Internet-puhelu	()
Verkkopankki	()	Tiedonhaku	()
Ilmaishjelmat	()	Keskustelukanavat	()

29. Antoiko kurssi mielestäsi valmiuksia käyttää tietokonetta tulevaisuudessa omatoimisesti?

Erittäin vähän 1 2 3 4 5 *Erittäin paljon*

30. Uskotko selviäväsi jatkossa internetissä sähköisestä asioinnista erilaisissa vi-rastoissa esim. Kelassa?

Erittäin huonosti 1 2 3 4 5 *Erittäin hyvin*

31. Aiotko tulevaisuudessa toimia vertaiskouluttajana atk-asioissa?

Kyllä () Ei ()

Jos vastasit ei, täydennä tähän miksi

32. Millaista tukea toivoisit saavasi atk-asioissa kurssin jälkeen?

Kysymyksiä ja parannusehdotuksia

33. Mainitse 3 mielestäsi hyvin toiminutta asiaa kurssilla:

1. _____

2. _____

3. _____

34. Mainitse 3 kehittämistä vaativaa asiaa kurssilla:

1. _____

2. _____

3. _____

Tässä voit esittää kurssiin liittyviä kysymyksiä ja parannusehdotuksia.

RTE – KYSELYLOMAKE TYPin kurssilaisille

Kurssin koodi:

Sukupuoli: Mies () Nainen ()

Ikä: _____ vuotta

Kurssin opettajat:

Mika Pajuniemi ja Lasse Liukka

Yleistä kurssista, esim. laajuus, kokoonpano ja sisältö

1. Miten sait tiedon kurssista?

2. Mitä mieltä olet kurssin pituudesta ja opetustahdista?

Pituus:

Opetustahti:

Sopiva ()
Liian pitkä ()
Liian lyhyt ()

Sopiva ()
Liian nopea ()
Liian hidas ()

3. Vastasiko kurssi odotuksiasi?

Erittäin huonosti 1 2 3 4 5 Erittäin hyvin

Jos kurssi ei vastannut odotuksiasi, kerro, mistä se johtuu?

4. Olivatko odotuksesi kurssikuvaukseen nähden realistiset?

Erittäin epärealistiset 1 2 3 4 5 Erittäin realistiset

5. Oliko kurssin sisältö kiinnostava?

Ei lainkaan kiinnostava 1 2 3 4 5 Erittäin kiinnostava

6. Mitä asiaa olisi pitänyt käsitellä mielestäsi enemmän ja mitä vähemmän? Miksi?

7. Millaisena koit opetustilanteet?

Erittäin epämiellyttävä 1 2 3 4 5 Erittäin miellyttävä

8. Miten koit kurssin ilmapiirin?

Erittäin huono 1 2 3 4 5 Erittäin hyvä

9. Millainen opiskeluryhmäsi koostumus mielestäsi oli?

Erittäin huono 1 2 3 4 5 Erittäin hyvä

10. Miten opiskeluryhmäsi mielestäsi toimi opetustilanteissa?

Erittäin huonosti1 2 3 4 5 Erittäin hyvin

11. Saitko kurssilta mielestäsi valmiuksia toimia vertaiskouluttajana?

Erittäin huonosti1 2 3 4 5 Erittäin hyvin

12. Miten kouluttajat mielestäsi onnistuivat työssään?

Erittäin huonosti1 2 3 4 5 Erittäin hyvin

13. Käsiteltiinkö opetettuja asioita mielestäsi riittävän laajasti?

Kyllä () Ei ()

Jos vastasi Ei, niin mitä asioita mielestäsi olisi pitänyt käsitellä laajemmin?

Kurssimateriaali ja työmuoto

14. Tukiko kurssimateriaali oppimistasi ?

Ei lainkaan 1 2 3 4 5 Erittäin hyvin

15. Miten materiaalia voisi mielestäsi parantaa?

16. Sopiiko tällainen pienryhmäkoulutus mielestäsi atk-opetukseen?

Erittäin huonosti 1 2 3 4 5 Erittäin hyvin

Kurssipaikka, ohjelmistot ja laitteet

17. Oliko kurssitila viihtyisä oppimisympäristö?

Erittäin epäviihtyisä 1 2 3 4 5 Erittäin viihtyisä

18. Olivatko kurssilla läpikäydyt aiheet sinulle tarpeellisia?

Täysin tarpeettomia 1 2 3 4 5 Erittäin tarpeellisia

Jos kurssitila tai aiheet eivät vastanneet odotuksiasi, mistä se johtuu?

Oma panoksesi

19. Osallistuitko kurssin opetukseen mielestäsi aktiivisesti?

En lainkaan	1	2	3	4	5	Erittäin aktiivisesti
-------------	---	---	---	---	---	-----------------------

20. Miten olisit voinut parantaa omaa panostasi?

Tulevaisuus

21. Antoiko kurssi mielestäsi valmiuksia kouluttaa atk-tyaitoja tulevaisuudessa?

Erittäin vähän 1 2 3 4 5 *Erittäin paljon*

22. Aiotko tulevaisuudessa toimia kouluttajana atk-asioissa?

Kyllä () **Ei** ()

Jos vastasit ei, täydennä tähän miksi

23. Millaista tukea toivoisit saavasi kurssin jälkeen?

Kysymyksiä ja parannusehdotuksia

24. Mainitse 3 mielestäsi hyvin toiminutta asiaa kurssilla:

1. _____

2. _____

3. _____

25. Mainitse 3 kehittämistä vaativaa asiaa kurssilla:

1. _____

2. _____

3. _____

Tässä voit esittää kurssiin liittyviä kysymyksiä ja parannusehdotuksia.